Илалта түгэс армидаа амар мэндэ хүргэе!

БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой Обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой орган.

№ 42 (4931) | 1946 он, февралиин 23, Субботэ | Сэн 20 мүнгэн

Героическа арадай армиин агууехэ һайндэр

Агууехэ Ленин ба Сталинай ударидалга ба үүсхэлээр байгуулагдаһан залуу Улаан Армиин отрядууд Нарва болон Псков шадар кайзеревска Германиин шумнай арьяатаниие 1918 оной февралиин 23-да бута сохиһон байгаа. Энэ түүхэтэ үдэрһөө эхилжэ советскэ арад жэл бүри өөрынгөө Улаан Армиин түрэһэн үдэрые тэмдэглэдэг болоһон байна.

Советскэ залуу республикын һаяхан бии болоод, догоройнгоо дайсадые усадхахын тулада гражданска дай хэжэ, нүгөө талаһаань харийн интервентнүүдээр хүреэлэгдээд, хатуу шэрүүн тэмсэл хэжэ байһан үдэрнүүдтэ урган мандаһан алдарта Улаан Армиин зэргэдэ большевистскэ партиин, Советскэ Правительствын болон арадуудай агууехэ вождьнор Ленин ба Сталинай уряалаар манай оронойнгоо түрүү хүдэлмэришэд, үгытэй ба дунда шадалтай таряашад мүн түрүү интеллигентнүүд гартаа буу барижа жагсаһан байнай. Тиихэдээ большевистскэ парти ба агууехэ вождьнор нүхэд Ленин ба Сталинай сэсэмэргэн хүтэлбэри доро гурбан жэл соо үргэлжэлһэн гражданска дайнай үнэхөөрөө шэн зориг, баатаршалга гаргажа, Улаан Армиин боецүүд, командирнууд харийн интервентнүүдые ба сагаангвардеецүүдые бута нэрьежэ, алдар суута гараһан зэбсэгтэ хүсэнүүдэй нэгэн болоһо шадаа һэн.

Мүнөөдэр манай Советскэ Союзай эб найрамдалтай арадууд болбол өөрынгөө түрэл Улаан Армиин 28-дахи жэлэй ойе ехэ баяртайгаар тэмдэглэжэ байнад. Энэ дүрбэн жэл соо айхабтар ехэ хүсэлөөр үргэлжэлһэн Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайн сэрэгэй Улаан Армиин илалта түгэлдэрөөр дүүрэһэнэй дүүлээр, энэ түүхэтэ үдэрые тэмдэглэжэ байхада манай боецүүд, командирнууд, генералнууд, маршалнууд, тэрээнтэй хамта бүхы советскэ арад үгаа ехээр хүшэн баясанал.

Тэрэшэлэн эб найрамдалда дуратай бүхы дэлхэйн түрүү ажалшадшье Улаан Армиин хүсэн түгэс илалтаар омгорхоно. Энэншье тон зүбтэй. Манай героическа Улаан Арми болбол немецко-фашистскэ эзэмдэгшэдэй хүл доро хэдэн жэл соо түйбэгдэн гэшхүүлжэ байһан Европын арад зониие, мүн японско империалистнуудай һабарта ороһон Манчжуриин, Хитадай болон Корейн арад зониие сүлөөлбэ.

«Манай илалта хадаа, гүрбадахдар, советскэ зэбсэгтэ хүсэнүүд илаа, манай Улаан Арми илаа, Улаан Арми хадаа дайнай бүхы хохидол зүдэрэлнүүдые геройлигоор дабажа гараад, манай дайсадай арминуудые эрид шууд бута сохижо дайнһаа илагша болон гаража ерэбэ гэһэн удхатай». (И. В. Сталин).

«Мүнөө Улаан Арми болбол өөрынгөө агууехэ зорилгонуудай үндэр нэрэ түрэдэ хүрөөд байна гэжэ бултааран, манай нүхэдшье, мүн дайсадшье, мэдэрнэ. Зүгөөр энэ хэрэг 6 жэлэй саана, дайнай урда тээхи үедэ, иимэ байгаагүй һэн. Харин хүбүүд һониной элитэ ажал-ябуулгатай ба хилын саадахи сэрэгэй хэрэгэй суутай болоһон олон авторитедүүд хадаа Улаан Армиин байдал ехэхэн һэжэг түрүүлнэ гэжэ, Улаан Арми муугаар зэбсэглэгдэһэн ба ёһотой һайн команда составгүй гэжэ, тэрээнэй моральна байдалынь—ямаршье шүүмжэлэлһээ доошоо гэжэ, тэрэ хадаа милл обороноdo хэрэглэгдэжэ болохо юм бэзэ, зүгөөр добтолгодо таарахагүй байна гэжэ, немецкэ сэрэгүүдэй зүгһөө сохилто хэһэн ушарта Улаан Арми «шабар хүлтэй тон ехэ бэе» шэнгеэр бутаран унаха ёһотой гэжэ нэгэнтэ бэшэ мэдүүлдэг байһаниинь мэдээжэ бэзэ. Иимэ мэдүүлгэнүүд гансал Германида бэшэ, мүн баһа Францида, Англида, Америкэдэ хэгдэдэг байһан юм». (И. В. Сталин).

Тиин, Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайн сэрэг болбол эдэ мэдүүлгэнүүдэй үндэһэ баримтагүй, энеэдэһэтэй байһаниинь эли тодоор харуулба. Мүнөө манай алдарта Улаан Армиин хүсэ шадалые магтан хэлсэжэ, һүрдэжэ байдаг хүнүүд харин гүрэнүүдтэ бии. Гражданска дайн сэрэг соогуур, 1938 ондо Хасан нуурай оршондо, мүн 1939 ондо МНР-эй хилэ дээрэ болоһон дайн сэрэгтэ, тэрэшэлэн 1940 ондо болоһон сагаан финнүүдтэй болоһон дайн соогуур ургаһан ба бүхэжэһэн Улаан Арми болбол социалистическэ байгуулалтын энхэ амгалан жэлнүүдтэ өөрынгөө Эхэ ороной хилые нарин нягтаар хамгаалха зуураа, өөрынгөө дайшалхы ба политическэ һуралсалые дээшэлүүлжэ шадаһанайнгаа ашаар Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайнда Баруун тээ немецко-фашистска эзэмдэгшэдые, Зүүн тээ японско шунахай империалистнуудые бута нэрьеһэн бүхы дэлхэй дээрэхи эгээн хүсэтэй арми болоһон байгаа.

28 жэлэй саада тээ большевистскэ парти, тэрэнэй вождьнор Ленин ба Сталинай байгуулһан Улаан Арми болбол өөрынгөө арюун нангин Эхэ ороной алдар соло, нэрэ түрэ ба бэеэ даанхай байха ябадалые нэрэтэй түрэтэйгөөр хамгаалжа, бүхы дэлхэйн ажалшадые аюул зоболонһоо сүлөөлэгшэ арми болоно, алдар суута гарабал.

Өөрынгөө түрэл Улаан Армиин иимэ ехэ түүхэтэ илалтануудые түйлаха хэрэгтэ советскэ арад зон ехэ багагүй тылдэ имагта героическаар хүдэлмэрилжэ, тэрээндэ хэрэгтэй болоһон буу зэбсэг хубсаһа хунар болон эдеэ хоолой зүйлые элбэг дэлбэгээр һүни үдэрые, эсэхэ сусахые мэдэнгүйгөөр хүдэлмэрилжэ үгэһэн юм.

Эсэгэ ороноо хамгаалхын агууехэ дайнай жэлнүүдтэ манай республикын эрэгтэй өмэгтэй ажалшад бүхы советскэ арадтаяа, бүхы Улаан Армитаяа хамта гар гараа барилсажа хүдэлмэрилһэн байха юм. Хэдэн зуугаад ба мянгаад бурят арадай хүбүүд басагад сэхэ фронтдо ошожо, буугаа гартаа барижа дайсан харые даралсабад. Бурят арадай баатар хүбүүн СССР-эй Верховно Соведэй депутат, Советскэ Союзай Герой генерал Балдыновай командалдаг гвардейскэ хоёр Улаан тугта ба Суворовой орденто Бериславско-Хинганска дивизи болбол немецкэ эзэмдэгшэдые ба японско империалистнуудые бута нэрьелсэһэн байха юм.

Манай героическа Улаан Арми болбол түйлаһан амжалтануудаараа зааханшье һанаагаа амарнагүй, харин агууехэ Генералиссимус нүхэр И. В. Сталинай сэсэмэргэн хүтэлбэри доро коммунизм байгуулжа байһан Эхэ оронойнгоо арюун нангин хилые улам хурсаар хамгаалжа байна.

Героическа Улаан Арми мандаха болтогой!

Советскэ арадые нэгэ илалтаһаа нүгөө илалтада хүтэлбэрилдэг агууехэ Сталин мандаха болтогой!

Советскэ Союзай Генералиссимус Иосиф Виссарионович Сталин

Февралиин 15-да Канадска премьер-министр г-н Кингын хэлэһэн үгэ тушаа Советскэ Правительствын мэдүүлгэ

Байгша оной февралиин 15-да Канадска правительство болбол нюуса мэдээнүүдые абаха эрхэгүй байһан хүнүүдтэ тэрэнэй тоодо Оттавада байгаа гадаадын миссиин зарим сотрудниигуудта тиимэ мэдээнүүдые Канадада үгэһэн ябадал тушаа мэдүүлтэ тунхаглаһан байна. Тэрэ мэдүүлгые Советскэ Хэрэгүүдтэ Этигэмжэтэ Н. Д. Белохвостиковта дамжуулан үгэхэ зуураа, гадаадын миссиин зарим сотрудниигууд тухай Канадска правительствын тэрэ мэдүүлгэ хадаа Оттавадахи советскэ посольствын сотрудниигуудта хамаадана гэжэ премьер-министр г-н Кинг мэдүүлбэ.

Энээнтэй хамта, зохихо шалгалта хээд байхадаа, Советскэ Правительство иимэ мэдүүлгэ хэхэ шухала гэжэ тоолоно.

Дайнай һүүлэй үедэ Канадада байгаа советскэ сэрэгэй атташейн зарим сотрудниигууд канадска гражданинуудай таниха зонһоо нюуса шанартай али нэгэн мэдээнүүдые абаһан байна, гэбэшье тэрэнь советскэ органуудта ехэ интересгүй байһан юм гэжэ советскэ органуудта элитэ болоо. Эдэ мэдээнүүдээр советскэ органууд дутаагүй, ушарынь юуб гэхэдэ СССР-тэ улам үндэр техническэ түйлалтанууд бии ба тиимэ техническэ мэдээнүүдые радиолокаци тухай ба ондоо номууд дотор, мүн тэрэшэлэн «Атомна энергии» гэжэ американец Г. Д. Смитын элитэ брошюра соо оложо болохо байна.

Тиимэ ушарһаа, иимэ түрэлэй шухала удхагүй нюуса мэдээнүүдые үгэхэ ябадал Канадын аюулгүй байдалда али нэгэн аюул бии болгоо гэжэ баталан хэлэхэдэ энеэдэтэй болоно.

Тиибэ-ябабашье Канадада һуугаа сэрэгэй атташейн аппарадай зарим сотрудниигуудай дурсагдаһан ехэхэн ябуулганууд тухай Советскэ Правительствода дуулдахатайнь сасуу дурсагдаһан сотрудниигуудай ажал хэрэгэй болошогүй байһан дээрэһээ советскэ сэрэгэй атташе Канадаһаа дуудажа асарагдаһан байгаа. Нүгөө талаһаа, Канадада һуугаа советскэ элшэн сайд ба советскэ посольствын ондоо сотрудниигууд энээндэ ямаршье хамаагүй байһан юм гэһэн тэрэ баримтые мүн лэ анхаралдаа абаха хэрэгтэй.

Тиихэ зуура, Канадска Правительствын дурсагдаһан мэдүүлгые тунхаглагдахатай нэгэн доро канадска хэблэл болон канадска радиогоор эхилһэн Советскэ Союзда харша кампани боложо байһан ябадалда анхаралаа хандуулхые Советскэ Правительство шухала гэжэ тоолоно. Февралиин 15-да Канадска Правительствын мэдүүлгэ хэхэ ябадалда шалтаг боложо үгэһэн бүхы ушарнуудай хэды бага шанартай ба шухала бэшэ байһаншье һаань антисоветскэ энэ кампани канадска олон органуудаар дэмжэгдэнэ, тиин Канадска Правительствын эзэлһэн позици хадаа хоёр оронуудай хоорондохи нормальна харилсаанда таарахагүй аад, Советскэ Союзда эсэргүүсэн хэблэл һонин ба радиогой хэжэ байһан энэ кампаниие үргэдхэхэ ябадалда сэхэ зорюулагдана.

Энээнтэй хамта Канадска Правительство хадаа нормальна харилсаатай байһан оронуудай хоорондохи ёһо заншалай гуримаар Советскэ Правительствоһаа тайлбари абахын орондо, өөрынгөө мэдүүлгые февралиин 15-да тунхаглаһан тэрэ ёһо буса ябадалынь гайхалтай байна. Канадска Правительство үридшалан тайлбари абаха гэжэ Советскэ Правительствода хандаха хэрэггүй гэжэ болоо юм хадань, тэрэ хадаа Канадын аюулгүй байдалай интересүүдтэ хамаагүй байһан ямар нэгэн, ондоо зорилготой байгаа гэжэ мэдэрхэ шухала болоно.

Дээрэ дурсагдаһан антисоветскэ ама задагай кампани хадаа Советскэ Союзда политическэ хохидол хэхэ ябадалда зорюулагдаһан Канадска Правительствын түсэбтэ ороһон байна гээшые мэдэрхэ ушартай болоно.

Господин Кингын мэдүүлгэ хадаа Нэгэдэмэл Нацинуудай Ассамблейн сессиин дүүрэхэ сагта тохёолдуулһан байна гэһэн тэрэ баримтые гэнтын ябадал гэжэ тооложо болохогүй, юуб гэхэдэ тэндэ демократи ба бага гүрэнүүдэй бэеэ даанхай байдалай принципүүдые хамгаалжа советскэ делегадууд үгэ хэлэһэн байгаа. Г-н Кингын мэдүүлгэ болон тэрээнтэй хамта Канадада дэлгэрһэн антисоветскэ кампани хадаа Ассамблейн сесси дээрэ г-н Кингын нүхэдтэ советскэ делегадуудай хэһэн тэрэ аягүй байдалай түлөө ямар нэгэн харюунь болоно хэбэртэй.

Февралиин 20-до СССР-эй Гадаада Хэрэгүүдэй Арадай Комиссарай Орлогшо С. А. Лозовский болбол Советскэ правительствын энэ мэдүүлгын текстые Канадын хэрэгүүдтэ этигэмжэтэ г-н Меранда дамжуулжа үгэһэн байна.

В. М. Молотов г-н Кавам-Эс-Салтанетэй хөөрэлдэбэ

Февралиин 20-до СССР-эй Гадаада Хэрэгүүдэй Арадай Комиссар В. М. Молотов болбол Иранай премьер-министр г-н Кавам-Эс-Салтанетэй хөөрэлдөө хэбэ.

Энэ хөөрэлдөөндэ Иранай правительственна делегациин гэшүүд господинууд Д. Амери, С. Асади ба А. Г. Никпур, тэрэшэлэн СССР-эй НКИД-эй средневосточно таһагые эрхилэгшэ С. И. Сычев гэгшэд хабаадалсаба.

Иранай премьер-министр г-н Кавам-Эс-Салтане Москвада ерэбэ

Февралиин 19-эй үдэр Иранай премьер-министр г-н Кавам-Эс-Салтане гэгшэ Москвада ерэбэ. Г-н Кавам-Эс-Салтане гэгшэтэй хамта господинууд Д. Амери, Г. Саях, Х. Пирназар, Р. З. Шафаг, Х. Дорри, С. Асади, А. Г. Никпур ба бусад ерэлсэбэ.

СССР-эй Арадай Комиссарнарай Соведэй түрүүлэгшын орлогшо ба Гадаадын Хэрэгүүдэй Арадай Комиссар В. М. Молотов, СССР-эй Гадаадын Хэрэгүүдэй Арадай Комиссарай орлогшо В. Г. Деканозов, Гадаадын Худалдаа-Наймаанай Арадай Комиссарай орлогшо В. П. Мигунов, Московско Соведэй түрүүлэгшын орлогшо И. А. Парфенов, Москва городой комендант К. Р. Синилов, СССР-эй НКИД-эй протокольно таһагые эрхилэгшэ Ф. Ф. Молочков, СССР-эй НКИД-эй средневосточно таһагые эрхилэгшэ С. Н. Сычев гэгшэд центральна аэродром дээрэ ерэгшэдые угтаба.

Тэрэшэлэн советник г-н А. Этесами гэгшээр толгойлуулһан Москвадахи Иранска посольствын гэшүүд, СССР-тэ һуугаа иранска элшэн сайдай хатан г-жа Р. Ахи, афганска элшэн сайд г-н Султан Ахмед Хан, норвежскэ элшэн сайд г-н Андворд, греческэ элшэн сайд г-н А. Политис, нидерландска элшэн сайд барон К. Ван Бругель Дуглас, турецкэ элшэн сайд г-н С. Сарпер, мексиканска элшэн сайд г-н Н. Бассольс, югославска элшэн сайд генерал В. Попович, итальянска элшэн сайд г-н П. Кварони, польско элшэн сайд г-н Г. Раабе, эфиопско элшэн түлөөлэгшэ г-н Л. Таэзас, шведскэ элшэн түлөөлэгшэ г-н С. Седерблюм, люксембургскэ элшэн түлөөлэгшэ г-н Блюм, датскэ элшэн түлөөлэгшэ г-н Т. Дессинг, финскэ элшэн түлөөлэгшэ г-н К. Сундстрем, болгарска элшэн түлөөлэгшэ г-н Д. Михалчев, Великобританиин хэрэгүүдтэ сагзуурын этигэмжэтэ г-н Ф. Робертс, США-гэй хэрэгүүдтэ сагзуурын этигэмжэтэ г-н Д. Кеннан, Бельгиин хэрэгүүдтэ сагзуурын этигэмжэтэ г-н П. Роерп, Канадын хэрэгүүдтэ сагзуурын этигэмжэтэ г-н Л. Мейранд, Шэнэ Зеландиин хэрэгүүдтэ сагзуурын этигэмжэтэ г-н Р. Пэтрик, Египедын хэрэгүүдтэ сагзуурын этигэмжэтэ г-н Эль-Куни, Исландиин хэрэгүүдтэ сагзуурын этигэмжэтэ г-н П. Торстенссон, чехословацка посольствын советник г-н П. Кашпарек, французска посольствын советник г-н де Побле Д. Англюр ба бусад ерэгшэдые угталсаба.

Уулзалган дээрэ хүндэлэлэй харуул жагсаагдаһан ба Иранай ба СССР-эй гүрэнэй гимнүүд татагдаһан байна.

Аэродром болбол Иранска ба Советскэ тугуудаар шэмэгдэһэн байба.

ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой Обкомой ээлжээтэ пленум тухай

Энэ оной февралиин 20—21-дэ ВКП(б)-гэй обкомой XXII пленум болобо. Пленум болбол удаадахи асуудалнуудые хаража үзэбэ гэбэл:

1. Республикын колхозуудаар малай үбэлжэлгын ябаса тухай.
2. Хабарай тарилгада бэлэдхэхэ ба тэрээниие үнгэргэхэ тухай.

Зохихо шиидхэбэринүүд баталан абтаба.

Монгол Арадай Республикын Премьер-Министр маршал Чойбалсан Москвада ерэбэ

Февралиин 20-до Монгол Арадай Республикын Премьер-Министр маршал Чойбалсан Москвада ерэбэ. Маршал Чойбалсантай хамта Премьер-Министрын орлогшо Ю. Цеденбал, Монголой гүрэнэй университедэй ректор Ширендып гэгшэд ерэлсэбэ.

МНР-тэ һуугаа СССР-эй элшэн түлөөлэгшэ И. А. Иванов нэгэ доро Москвада ерэбэ.

Арадай Комиссарнарай Соведэй түрүүлэгшын орлогшо ба СССР-эй Гадаадын Хэрэгүүдэй Арадай Комиссар В. М. Молотов, СССР-эй Гүрэнэй Аюулгүйе Хамгаалха Арадай Комиссар армиин генерал В. М. Меркулов, СССР-эй Гадаадын Хэрэгүүдэй Арадай Комиссарай орлогшо С. А. Лозовский, Московско Соведэй түрүүлэгшын орлогшо И. А. Парфенов, Москва городой комендант генерал-лейтенант К. Р. Синилов, СССР-эй НКИД-эй протокольно таһагые эрхилэгшэ Ф. Ф Молочков, ба бусад маршал Чойбалсаниие Ярославска вокзал дээрэ угтаба.

Тэрэшэлэн элшэн сайд Д. Самбугаар толгойлуулһан СССР-тэ һуугаа МНР-эй мисси, Премьер-Министрын орлогшо Лубсанаар толгойлуулһан Москвада байгаа МНР-эй худалдаа—наймаанай делегациин гэшүүд ба Хитадай хэрэгүүдтэ сагзуурын этигэмжэтэ г-н Ми-Чен-Дин гэгшэд ерэгшэдые угталсаба.

Уулзалга дээрэ хүндэлэлэй харуул жагсаагдаһан ба МНР-эй болон СССР-эй гүрэнэй гимнүүд татагдаһан байна.

Вокзал болбол Монголой ба Советскэ тугуудаар гоёогдоһон байба.

Монгол Арадай Республикын Премьер-Министр маршал Чойбалсанай вокзал дээрэ хэлэһэн үгэ

Монгол Арадай Республикын Премьер-Министр маршал Чойбалсан вокзал дээрэ микрофоной үмэнэ үгэ хэлэхэдээ иигэжэ хэлэбэ:

«Агууехэ Советскэ Союзай столица Москвада ерээд байхадаа би манай бэеэ даанхай Монгол гүрэнэй арадай үмэнэһөө хани барисаатай байһан Советскэ Союзай героическа арадые ба тэрэнэй сэсэмэргэн вождь генералиссимус Сталиниие амаршалжа баяртай байнаб.

Фашистска Германиие ба империалистическэ Япониие даража, агууехэ илалта түйлаһанай түлөө дэлхэйн эрхэ сүлөөдэ дуратай арадууд түбхын түрүүндэ Советскэ Союзда ба тэрэнэй героическа Улаан Армида уялгатай байна. Мүн манай Арадай-Революционно арми болбол японско империализмые бута сохилгодо Улаан Армитай гар гараа барилсан дайлалдажа хабаадаһан байна.

Дэлхэйн агууехэ ба бага арадууд Советскэ Союзые үни удаан ба бата бэхи амгалан байдалай найдамтай тулгуури гэжэ харана.

Дайн сэрэгтэ жэшээгүй баатар ябадалнуудые харуулһан советскэ арад болбол тиимэл ехэ толотомо илалтануудые мүн өөрынгөө амгалан номгон зохёохы ажал хүдэлмэри дээрэ түйлаха гэжэ монгол арад найдана.

Советскэ арад ба монгол арадай таһалдашагүй хани барисаае мүн улам саашаашье хүгжэжэ ба бүхэжэжэ байха гэжэ тэрэ мүн баһа найдана.

Агууехэ Советскэ арадта алдар!

Манай оронуудай арадуудай эбдэршэгүй хани барисаа бүхэжэг лэ!

Советскэ арадай сэсэмэр эн вождь ба Монгол арад үнэн сэхэ нүхэр Генералиссимус Сталинда алдар!»

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

УРАНЗОХЕОЛШО Л. М. ЛЕОНОВЫЕ ЛЕНИНЭЙ ОРДЕНООР ШАГНАХА ТУХАЙ

Уранһайханай литературын талаар гайхамшагта габьяатай түлөө, литературна ажал-ябуулгынь 25 жэлэй ойтой дашарамдуулан уранзохёолшо нүхэр Леонов Леонид Максимовичые Ленинэй орденоор шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ **М. КАЛИНИН.**

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь **А. ГОРКИН.**

Москва, Кремль.
1946 оной февралиин 18.

Марксизм-Ленинизмын удэшын университет

Улан-Удын ВКП(б)-гэй горкомой дэргэдэхи үдэшын Марксизм-Ленинизмын университедэй историческа факультет шэнэ һурагшадые абажа, занятиин эхилбэ.

Эндэ һурагшад «ВКП(б)-гэй хураангы истори» «СССР-эй истори,» «диалектическа ба историческа материализм», «Уласхоорондын харилсаа» гэхэ мэтын предмедүүдые үзэхэ байна.

Университет болбол бэрхэ шадамар лекторнууд ба преподавательнуудаар хангагданхай.

Улаан Арми—СССР-эй эрхэ сүлөө ба бэеэ даанхай байдалай үнэн шударгуу хамгаалагша мүн

★

А. ВАСИЛЕВСКИЙ, Советскэ Союзай Маршал

Улаан Арми болбол өөрынгөө бии болоhоной 29-дэхи жэлдээ оробо. Ленин ба Сталинай хүсэ зоригоор байгуулагдаhан, большевистскэ парти ба бүхы советскэ арадаар hургагдаhан ба хүмүүжүүлэгдэhэн манай зэбсэгтэ хүсэнүүд хадаа өөрынгөө ажабайдалай ба тэмсэлэй 28 жэл соо гайхамшагта ехэ, бэрхэ ба hургаалтай замаар ябажа гараа.

1918 он. Улаан Армиин регулярна частьнуудые бии болгохо тухай Владимир Ильичын гараа табижа декрет гаргаhан жэл мартагдахагүй дурасхаалтай байна.

1918 оной февралиин 23-ай үдэр Улаан Армиин үшөө бүхэжөөгүй частьнуудай Псков ба Нарвын дэргэдэ Петроградые эзэлэн абахые оролдоhон немецкэ сэрэгүүдые бута сохиhон үдэр, энэ алдарта илалтын хүндэлэлдэ манай Улаан Армиин жэл бүриин hайндэр болоhон үдэр мартагдахагүй дурасхаалтай байна.

Манай сэрэгүүд сагаангвардеецүүд ба интервентнүүдтэй тэмсэхэ хатуу шэрүүн байдалда залуу советскэ гүрэндэ Антантын хэhэн гурбан походые бута сохижо, илагша болоно гараhан гражданска дайнай жэлнүүдэй хүндэ хүшэр ба мүн тиихэдээшье Улаан Армиин алдарта үдэрнүүд дурасхаалтай байна.

Улаан Армиие байгуулхатай хамта тэрээндэ хэрэгтэй шэнэ, советскэ сэрэгэй наука—илалтада хүргэхэ наука бии болгохо тухай, олониитын хүгжэлтын хуули гуримые гүнзэгыгөөр ойлгоhон үндэhэн дээрэ шэнэ, революционно стратеги байгуулха тухай асуудал зайлашагүй болоhон байгаа.

Шэнэ стратеги байгуулха зорилгые Улаан Армиие байгуулагшад, социалистическэ революциин агуухэ вождьнор Ленин ба Сталин гайхамшагтаар шиидхэhэн байна.

Энэ стратегиин шарай шанарынь Улаан Армиин үшөө түрүүшын үдэрнүүдтэ харуулагдажа эхилээ.

Гражданска дайнай хүндэ хүшэр жэлнүүдтэ Ленинэй ба элдэб фронтнуудай үлэмжэ харюусалгата участогуудта партиин ЦК-гэй эльгээжэ байhан Сталинай хүтэлбэри доро шэнэ революционно сэрэгэй тактика, сэрэгэй наукада нэгэ хэбээр ба хуушаниие баримталжа хойшоо буляалдадаг ябадалтай тэмсэдэг тактика зохёогдожо байгаа.

Тэрэ сагай шэнэ революционно стратегиин классическа жэшээ нүхэр Сталинай шууд хүтэлбэри доро ябуулагдаhан ба дайн сэрэгэй түүхэдэ мүнхэдөө ороhон операцинууд—1918—19 онуудта Царицын городые хамгаалалга, Петроградые эзэлэн абаха гэhэн Юденичын оролдолгые усадхалга болоно. Сталинска стратегическэ түсэбые дүүргэжэ, Улаан Арми болбол белогвардейскэ генерал Деникинэй сэрэгүүдые бута сохижо, деникинскэ бандануудhaa Украиные, Донбассые, Хойто Кавказые сэбэрлэжэ, энэ бандаhaa үлэгшэдые Хара далай руу үлдэжэ хаяhан байна. Эсэстээ, Улаан Арми болбол Перекопые героическаар дайшалан добтолжо, белогвардейскэ генерал Врангелиин сэрэгүүдтэ hүүлшын ба шиидхэхы сохилго хэжэ, манай газарые контрреволюционно бузар муухайнуудhaa сүлөөлhэн байна. Гражданска дайнай ямар хүндэ хүшэр байбашье, тэрээнhээ Улаан Арми хадаа бата бэхи ба ехэхэн баян дайшалхы дүршэлтэй болоно гараа. Харин гүрэнэй булимтарагшадтай болоhон хатуу шанга тэмсэлдэ тэрэ хадаа манай советскэ Эхэ ороной нэрэ хүндые, эрхэ сүлөө ба бэеэ даанхай байдалые хамгаалжа, өөрынгөө ажабайдалые социалистическэ гуримаар байгуулха манай ороной арадуудай эрхые хамгаалжа шадаhан байна.

Ленин-Сталинай парти болбол арад зондоо капиталистическэ хүреэлэлгын аюулнууд тухай hануулжа байдаг ба революционно hэрэмжэтэй болон хурса хёрхо байхые уряалдаг hэн. Парти ба гүрэн болбол Улаан Армиие бүхэжүүлхэ болон түрэнэй дайшалхы дүршэл мэргэжэлыень гүйсэд hайжаруулха тушаа бүхы болохо хэмжээнүүдые абадаг байгаа. Манай ороной экономическа хүсэ шадалай ба манай арадай культурын ургахатай хамта мүн Улаан Армиин хүсэ шадал ургажа байгаа.

Улаан Армиин байдал хадаа ехэхэн ашаг hэжэг түрүүлнэ гэжэ хариин гүрэнэй хэблэл hониной элитэ ажал-ябуулагшад ба сэрэгэй хэрэгээр хилын саана суутай болоhон олон авторитетүүдэй нэгэнтэ бэшэ мэдүүлдэг байhаниинь мэдээжэ. Дэлхэйн хоёрдохи дайн хадаа бүхы эдэ мэдүүлгэнүүдые үнэнэ хүрьhэгүй ба эпсэдэhэтэй байhан хадань буруушаан хаяhан байна. Улаан Арми болбол өөрынгөө сэсэмэргэн полководец Генералиссимус нүхэр Сталинай хүтэлбэри доро европейскэ гүрэнүүдэй арминуудые үшөө үсэгэлдэр хада шэшэрүүлэн hалгануулжа байhан германска армиие эрид шууд бута сохиhон байна. Улаан Арми болбол «гүйсэд мүнөө үеын буу зэбсэгтэй, угаа ехэ дүршэлтэй болоhон командна составтай ба үндэр морально-дайшалхы шанартай, манай үеын эрхим түрүү зэргын арми мүн» (Сталин).

Өөрынгөө байгуулалтын 28-дахи ойе Улаан Арми хадаа хүн түрэлтэнэй түүхэдэ эгээл айхабтар ехэ дайнда советскэ буу зэбсэгэй илаhанай тэмдэг доро угтажа байна. 1941—1945 онуудай Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай түгэсхэл хадаа советскэ арад зон өөрынгөө армида найдажа шадаха байна гэжэ харуулаа.

Нүхэр Сталинай сэсэмэргэн хүтэлбэри доро Улаан Арми болбол дайн сэрэг хэжэ байхалаа баруун тээхи булимтарагшадые—немецкэ империалистнуудые ба Зүүн тээ—японско империалистнуудые эрид шууд ба эсэстэнь хүртэр бута сохихо аргатай болтороо үдэрhөө үдэртэ дайшалхы хүсые дээшэлүүлжэ байгаа.

Дайн сэрэгэй түрүүшын үдэрнүүдтэ буу зэбсэгээр дүүрэн хангагдаhан ба мүнөө үеын дайн сэрэг хэхэ дүршэлөөр баяжаhан германска империализмын зэрлиг нохосууд манай Эхэ орондо нюдэ нюургүйгөөр ба гэнтэ добтолон орохodонь Улаан Армида онсо хүндэ хүшэр условидо тэмсэл хэхэ ябадал тохёолдобо. Бүхы Европын ресурсые бултыень шахуу манда эсэргүү дайнда ашаглаhан немецкэ сэрэгэй машинын түрилтын бүхы хүнды Улаан Арми гансаараа өөр дээрээ абажа гараха ёhотой болоhон байгаа.

Энэ үедэ Улаан Арми болбол саг зуурын урагшагүйдэлгэдэ ороhон ба зүүн тээшээ сухариха баатай болоhон байна.

Тиигэбэшье мүн эндэшье советскэ сэрэгүүд, оронойгоо бүхы зэбсэгтэ хүсэнүүдэй ударидалгые өөрынгөө сэхэ хүтэлбэри доро абаhан нүхэр Сталинай сэсэмэргэн заабариин ёhoop, элибхитэй оборонын уян тактикые хэрэглэдэг байгаа: тэдэнэр сухарижа ябаа, теэд немецүүдтэ ехэхэн мэдэрмээр гарза гээлгэ ушаруулжа байлдадаг байгаа, мүн онсо ехэ хүсэтэй дайсанай түрилтые 3.000 километрын фронт дээрэ эрэлхэгээр зогсоожо байгаа. Иигэжэ манай вождьдо, манай партида, манай правительстводо арюун сэбэр советскэ Эхэ ороноо хамгаалгада бүхы ороноо хүл дээрэнь бодхоохо ба арад зоной бүхы хүсые гүльдхаха арга үгэhэн хэрэгтэй саг олгогдоhон байна.

Хөөрүү немецкэ стратегүүд Советскэ Союзай зэбсэгтэ хүсэнүүдые хүсэд бута сохигдоhон тухай дэн эртэхэн мэдүүлhэн, Улаан Армиие саашадаа бии гэжэ тоолохогүйтэ болохо тухай дэн эртэхэн бүхы дэлхэйдэ хашхаран дуулгаhан байна.

Үшөө Ленинградай, Смоленскын, Киевэй ба Одессын дэргэдэ болоhон байлдаануудай үедэ сахилгаан мэтэ түргэн дайн хэхэ, Улаан Армиие түргэнөөр бута сохихо гэhэн гитлеровскэ командованиин hанал бодолынь эбдэрhэн байна гэжэ эли болоhон байна. Энээниие гансал немецүүд өөhэдөө харадагүй hэн.

1941 ба 1942 оной үбэл Ростовой, Тихвинэй ба Москвагай дэргэдэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай түрүүшын кампаниин эсэс шиидхэгдэhэн байна. Тэрэ үдэрнүүдтэ нүхэр Сталинай дэргэдэ, Москвагай центртэ фронтын линиhээ ойродоол нэгэ хэды километртэ байhан хүнүүд өөрынгөө арад зониие, өөрынгөө Эхэ орониие үнэхөөрөө сталинскаар ингаглан дурлаха гээшэ юуб гэжэ, арад зоной дайсадта хайра гамгүй байха гээшэ юуб гэжэ, дайн байлдаанда айдаггүй баатар байха гээшэ юун гэжэ, хэрэгүүдэй хүндэ бэрхэ болохо сагта ба зайлашагүй аюулай харагдажа байхада ямаршье мэгдэлгүй байха гээшэ юуб гэжэ сэсэмэргэн ба бүхы талаараа ойлгожо хараха хэрэгтэй болон бүхы дутуу дунданууд алишье талааранъ тооложо, бэрхэ хүндэ асуудалнуудые шиидхэхэдэ ярахагүй гээшэ юуб гэжэ, тэдэнэр агуухэ Сталинай жэшээ дээрэ хараhан ба үзэжэ мэдэрhэн байна.

Немецкэ арминууд ехэхэн диилдэлгэдэ ороhон байна. Сталинска стратеги болбол немецкэ генеральна штабай хэбээр хэгдэhэн тактикаhaa хэмжээгүй дээшэ байгаа.

Улаан Арми хадаа немецкэ арминуудай илагдашагүй тухай номнолые буруушаан хаяа. Немецкэ командованиин бүхы гол түсэбүүд эбдэгдэhэн байна. Тиигэбэшье, энэ болбол ойродоол эхининь байгаа.

Манай Улаан Арми болбол мүнөө үеы дайнай дайшалхы түрүүшын дүршэлтэ болоно. агуухэ Сталинай сэсэмэргэн хүтэлбэри доро магтаалтай болоhон «илагдашагүй» немецкэ армиие бута сохижо шадахабди гэжэ ойлгоhон байна. Улаан Арми хадаа өөрынгөө хүсэ шадалые мэдээ.

Тиигэбэшье бидэнэр үшөө хэрэгтэй техникэгүй байгаабди: манай сэрэгүүд үшөө шухала дүршэлгүй байгаа, тиихэдэ дүршэлтэй байха аргашьегүй байгаа.

1942 оной зун Европодо ондоо фронтнуудай үгы байhан ушарые ашаглажа, немецүүд болбол добтолгын ехэхэн авантюрые дабтаха гэжэ шиидхэhэн байна. Үнэндөө, тэдэнэр өдибхитэй дайшалхы ябуулгануудайгаа фронтые бага болгохо баатай болоhон ба советско-германска фронтын гансал урда үзүүртэнь ябуулжа хизаарлаха баатай болоhон байна. Тиихэдэ немецүүд болбол Сталинградые эзэлжэ, Волгын саада тээ гараад, тэндэhээ холуур тойрожо Москвагай тылдэ гараха зорилго өөрынгөө урда табиhан юм.

1942 оной кампани болбол немецкэ гол стратегическа группировкые түйлай ехэ бута сохилгоор дүүргэгдэhэн байна.

Эндэ, Сталинградай дэргэдэ, немецүүд олон дахин ехэ хүсэтэй болоhон Улаан Армитай уулзаhан юм. Эндэ Улаан Арми хадаа тоогоороошье, техническэ хангалтаараашье, мүн тэрэшэлэн сэрэгүүдэй дайшалхы шадабари мэргэжэлээр ба дайшалхы бэлэдхэлэй шанараараашье немецкэ армида орхидоо нилээд хүсэтэй болоо гэжэ харуулаа.

Немецкэ стратеги ба оперативна искусство дахин гүйсэд илагдаhан байна. Толотомо Сталинска ударидалга болбол дахин илан мандаhан байна.

Агуухэ Сталинай сэсэмэргэн хүтэлбэриин ба хододоол анхаралаа табиhанай ашаар, бүхы советскэ арадай героическа ажалай ашаар манай илалта Улаан Арми хадаа 1943 оной турша соо бузар муухай дайсаниие гүйсэд бута сохихые хангаха, советскэ арадай энхэ амгалан байдал ба ажалые хангаха, бүхы дэлхэй дээрэ амгалан номгон байдал хангаха тиимэ ехэ хэрэгүүдые бэелүүлгэдэ орожо шадаха аймшагтай ехэ хүсэн болоно эсэслэн ургаа.

Дайсанай гол, томохон стратегическэ группировконуудые бута сохилгодо оруулhан 1943 оной Улаан Армиин амжалтатай добтолгын операцинууд болбол Германиие илагдалгын үмэнэ табяа.

Үшөө үлэмжэ ехэхэн ба толотомо добтолгын операцинуудые 1944 ондо ябуулхада шухала услови бии болгожо, Улаан Арми болбол стратегическэ үүсхэлые өөрынгөө гарта бата бүхөөр абаhан байна. Дайн сэрэгэй үндэhэн хубилалта болоhон 1943 он үнгэржэ, нүхэр Сталинай нэрлэhэнэй ёhoop шиидхэхы илалтануудай жэл болоhон 1944 он ерэбэ. Үргэн ехэ фронт дээрэ советскэ сэрэгүүдэй хойно хойноhoонь хэhэн хүсэтэ сохилтонууд Баренцова далайhaa Хара далай хүртэр унжыhан бүхы немецкэ фронтые эбдэжэ, немецкэ арминуудые баруулжань холо, манай Эхэ ороной саада тээ хаяhан байха юм. Хэдэ хэдэн участогууд дээрэ дайшалхы ябуулганууд Германиин, мүн тэрэнэй түhамаршадай территори дээрэ хүрэhэн байгаа.

Улаан Армиин героическа тэмсэл хадаа дэлхэйн хоёрдохи дайнай ябасые манай ороной ашаа туhада, манай союзнигуудай ашаа туhада үндэhөөрынь хубилгаха ябадалда хүргэhэн байна. Англичанууд ба американецууд хадаа хүсэеэ бэлдэжэ дэлгэрүүлээд, Европа дээрэ хоёрдохи фронт нээхын тулада хэрэгтэй бүхы саг абаhан байна.

1945 оной апрельдэ Улаан Арми болбол Верховно Главнокомандалагша нүхэр Сталинай приказай ёhoop Берлинэй генеральна штурмые эхилжэ хэдэхэн үдэр болоод байхада илалтын тугые Берлин дээрэ мандуулhан бэлэй.

Улаан Арми болбол манай советскэ Эсэгэ ороной нэрэ түрэ ба бэеэ даанхай байдалые аршалба, гитлеровскэ hүрэг дээрмэшэдые бута сохибо, хүн түрэлтэниие айхабтар муухай фашистска аюулhaa аршалжа абаба. Тиин эрхэ сүлөөдэ дуратай бүхы арадууд Улаан Армиие сүлөөлэгшэ арми гэжэ хүндэлэн нэрлэнэ. Манай сэрэгүүд империалистическэ Японидо эсэргүү дайндашье өөрынгөө алдар шуулба. Японско агрессорнууд мүн лэ бута сохигдожо, союзнигуудай үмэнэ капитулироваха баатай болоhон байна.

Энээнhээ хойшо манай Эсэгэ орон баруун тээ немецүүдэй ба Зүүн тээ японецүүдэй добтолгын аюулhaa hуллагдаа. Советскэ арад 1941—1945 онуудта болоhон Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда үйлаhан илалтаараа омгорхохо эрхэтэй.

Сталинска табанжэлнүүдэй үедэ манай арад большевигүүдэй партиин зааhан замаар ябажа, хүсэн түгэс социалистическэ индустри ба томохон коллективнэ хүдөө ажахы байгуулжа шадаhан хадань бидэнэр илаба гээшэбди. Манай орон урданайгаа гээгдэнги байдалые дабажа, түрүү индустриальна держава болобо. Хүсэн түгэс ажаүйлэдбэри ба колхозуудай ашаар Улаан Арми болбол илалта түгэлдэр дай хэхэ дүүрэн арга-боломжотой байгаа.

Манай Эсэгэ, багша ба вождь, сэсэмэргэн политик, хүн түрэлтэнэй агуухэ гени ба дайн сэрэгэй түүхэдэ байгаагүй эрхим полководец нүхэр Сталин бидэниие хүтэлбэрилжэ, энэ илалтада хүргэжэ асарhан хадань бидэнэр илалта түйлажа шадаба гээшэбди.

Арад зоной морально-политическа нэгэдэл, манай ороной бүхы арадуудай эб дэршэгүй эб найрамдал болон дайн сэрэгэй үедэ фронт ба тыл хоёрой нэгэдэлые хангаhан ба фашистска эзэмдэгшэдтэ эсэргүү советскэ арадай үзэгдөөгүй шанга тэмсэлые эмхидхэжэ ба толгойлжо шадаhан большевистскэ партиин ленинско-сталинска сэсэмэргэн политикаар манай советскэ гүрэн ба манай Улаан Арми хүтэлбэрилэгдэжэ байhан хадань бидэнэр илаба гээшэбди.

«Октябрьска революциар урган гараhан социалистическэ байгуулалта манай арад ба манай армида агуухэ ба диилдэшэгүй хүсэ үгөө»,—гэжэ нүхэр Сталин хэлэнэ. Советскэ байгуулалта хадаа энхэ амгалан байгуулалтын жэлнүүдтэ ороной экономическэ ба культурна хүгжэлтые эмхидхэхэ эрхим формо байhан тэды бэшэ, харин дайн сэрэгэй үедэ дайсанда харюу үгэхэ ябадалда арад зоной бүхы хүсэнүүдые гүльдхаха эрхим формо байгаа гэжэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайн тон эли тодоор харуулhан байна.

Агуухэ Сталинай уряалаар Эхэ оронойгоо эрхэ сүлөө ба бэеэ даанхай байдалай түлөө үхэлэй тэмсэл хэхээр бүхы советскэ арад зон бодобо. Хүдэлмэришэн анги, колхозно таряашад, советскэ интеллигенци хадаа өөhэдынгөө гайхамшагта ажалай габьяануудаар Улаан Армиие үнэн сэхээр хангажа байhан, дайн сэрэгые хэхын тулада хэрэгтэй болоhон бүхы юумые тэрээндэ үгэжэ, тэрээгээрээ фашистска эзэмдэгшэдые илаха ябадал хангаhан байна.

* * *

Мүнөө түйлаhан илалтаа бэхижүүлхэ гэhэн тон шухала зорилго советскэ арадай үмэнэ, тэрэнэй зэбсэгтэ хүсэнүүдэй үмэнэ табигдаhхай. Хэдыхэн жэлэй турша соо ороной ажахын хүгжэлтын сэрэгэй урда тээхи хэмжээе нилээд ахижа гарахын ба бүхы арад зоной ажаhуудалай хэмжээе нилээд дээшэлүүлхын тула бидэнэр мүн лэ эршэтэй шангаар арадай ажахые hэргээн бодхоохо ёhо тойбди.

Шэнэ, сэрэгэй хойто тээхи оршог байдалда мүн лэ бага бэшэ зорилгонууд Улаан Армиин үмэнэ табигдана.

Манай арад Улаан Армидаа дуратай тэрэнэйнгээ байдал тухай hанаагаа зобожо байдаг ба дам саашадаашье тэрэниие бүхы шухала юумээр хангажа байха. Улаан Арми болбол шэнэ буу зэбсэгэйн гээ талаар ондоо ямаршье гүрэнэй армиhaa ахигдахагүйнь тула манай парти ба гүрэн хамаг бүхы юумые хэхэ байна.

Улаан Арми болбол агуухэ илалтын үрэ дүнгүүдые аршалха, өөрынгөө героическа арадай амгалан тайбан сагай ажалые аршалха, өөрынгөө правительствын эб найрамдалай политикые сахижа байха үялгатай.

Советскэ гүрэнэй табижа байhан зорилгонуудые хододоо дүүргэжэ байхын тулада Улаан Арми болбол мүн саашадаашье hуража, hуража ба hуражал байха ёhотой. Коммунизмын hүр жабхаланта барилгые байгуулжа байhан арадай амгалан тайбан ажалай үнэн хёрхо хамгаалагша гэжэ Улаан Армияа хаража байhан ажалша зоной этигэл найдабариие улам саашадаашье харюулжа байхын тулада алдар солодоо дажуурхажа, hанаагаа амарангүй, харин үдэр бүри үсэл нэтэргүйгээр өөрынгөө бэлэдхэлые дээшэлүүлжэ байха хэрэгтэй.

Аюулта дайнда иладаг зоригоор Ажалай фронтдо добтолхо хэрэгтэй

Гэмтэ дайсадые диилэнхэ
Гэртээ нютагтаа ерэhэн
Совет арадай хүбүүн
Солото ажалаа эхилбэ.

Хатуу дайнай дүлэн соо
Хатуужан шэрээгдэhэн гэрэ йнуу,
Аюулта дайнда иладагтаал
Ажалдаа илахань лабтай даа.

Уранзураашэ М. Мальцевай зураг. А. Жаровай текст. Г. Широковой репродукци (ТАСС-эй фотохроника).

УЛААН АРМИ ТУХАЙ ШҮЛЭГҮҮД

Ц. Д. Дугаров

МИНИИ ШИНЕЛЬ

Энэ бэе болтороо
Элдэб дэгэл үмдөөтье haa,
Хэсүү шимэ хубсаhа
Хэзээшэ огто hанадаггүйб.

Шанга дайнуудай үенүүд соо
Саhа бурдаhа халхиндаа,
Ами бэеым аршалжа
Алдар солодо хүргөөлши.

Хүндэ байлдаан'аа ябтарhан
Хүрэн тооhыеш арилгажа,
Торгон бурят дэгэлтэеэ
Толо тататар үлгэхэб.

Түрүү хүндэтэ айлшадые
Түүхэтэ ёhoop угтахадаа,
„Эгээ үнэтэй хубсаhамни
Энэ"—гэжэ үмдэхэб.

Хорого дайсадай hомонуудаи
Ходоро сорьёhон соорхойтой,
Хатуу дайнда нүхэсэhэн
Хара борохон шинельни.

Гэзээрайнгаа үнгөөр амиемни
Ганса бэшэ абараша,
Дарида ангаhан шинельнэ
Дандаа үрин харагдахаш.

Сэрэгэй шэрүүн жэлнүүдые
Сэдьхэлдэм тодоор hануулжа,
Абымни дулаахан байшанда
Абдар хангзым шэмэглыш.

ХИНГАН УУЛА

Монгол дайда
Молор нюрмай нэмжыгээд,
Шара хүрэн
Шала тооhoop шабана.

Намарай нэран
Наашаа олон намжааража,
Бүхэржэ унама
Бүгшэм халуу хаяна.

Хатаhан хоолойн
Хаха та ама халуунда,
Уhа голнууд
Ууланын саана гээгдэнэ.

Оршон тойрон
Оро ой шарай ондоорон,
Олон бүлэг
Ородой сэрэг hубарна.

Алар хадын
Аян замда алхалан,
Аалма халуун
Наран доро тэс эбди.

Үндагүй хуурайда
Уhа дуhал ядалдан,
Шатама шэрэ ма
Шанга бэрхэшээл гаталаабди.

Хинган уула
Хана мэтэ эрид аад,
Эрээхэн гүрөөhэд
Эндэ тэндэ харайна.

Орьёл оройгоор
Одон пушкаяа зүдхэжэ,
Татан түлхин
Табсан дээгүүр hолжорообди.

Нюруу шэлын
Нюрган дээгүүр бүгтэрэн,
Манай полк
Марш замдаа зурына.

Хорогон японтон
Хорожо хаана хүлеэнэб,
Али хаанаhaa
Алдар hомон адхархаб?

Ородой буугай
Олсом аялга нээрхэ,
Тахалга японтоной
Тангалха болзор ойртобо.

Хатуу шулууе
Хагза бутар нэрьежэ,
Хүндэ буунууд
Хүнды окопыень тэгшэлнэ.

Тооhо маные
Түгтоон баглайн hүүгээшэ,
Хангил Хинганай
Хатуу үдэрнүүдые мартахагүйб.

Ц. РЫГЗЫЛОВ.

П. П. 34654-С

ФРОНТОВИК

Хатуу дайнда ябаhан
Хариин дайсадые илаhан,
Эсэгэ ороноо сүлөөлhэн
Эрхэм суута фронтовик.

Дариин гадда шатаhан
Дайдын холые дабаhан,
Хүнэй жар ал аршалhан
Хүсэтэ баатар фронтовик.

Алдарта город Сталинградhaa
Арюун замаа эхилжэ,
Уршагтай дайсанай Берлинhээ
Урматай бусабаш, фронтовик.

Галта дайнда илаhанаа
Габьяа соло олоhоноо.
Хэдышье жэлдэ мартахагүйш
Хэлэхэ, хөөрэхэш фронтовик.

Олон hайхан орденуудаар
Омог үбсүүгээ шэмэглэжэ,
Бурят баян нютагтаа
Бусажа ерэбэш, фронтовик.

Ц. Д. ДУГАРОВ.

Эдэнэр түрүү стахановецууд

Улаан Армиин 28 дахи жэлэй ойн hайндэрэй хүндэлэлдэ эхилhэн стахановска вахтын үдэрнүүдтэ „Коминтерн" гэжэ олзоборилгын артелиин комсомольско-залуушуулай бригада ажалай үндэр бүтээсын эрхим амжалтануудые түйлана.

Нүхэр Калинина гэгшээр хүтэлбэрилэгдэдэг хубсаhа оёдог залуушуулай бригада үдэр бүриин өөрынгөө даалгабариие 150 процент дүүргэбэд.

Нүхэр Миндубаева гэгшээр хүтэлбэрилэгдэдэг хубсаhа оёдог бригада хадаанайнгаа даалгабариие 150 проц ехэ хүртэр дүүргэжэ, түрүү ябаhан бригадануудhaa хожомдоногүй.

Тэрэшэлэн, нүхэр Исламов гэгшээр хүтэлбэрилэгдэдэг сабхи оёдог бригаданууд үдэр бүриингөө даалгабариие 50—70 процентээр үлүүлэн дүүргэнэ.

Ж. БОРИСОВ.

Эрхим шанартай үрhэ хаэба

Улаан Армиин XXVIII жэлэй ойн урда тээхи социалистическэ мүрысөөндэ эршэтэйгээр ороhон Кабанскын аймагай XVIII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой членүүд хабарай тариалгада бэлэдхэлэй хүдэлмэр нүүдэлэ сүм дүүргэбэ. Энэ колхоз ороhото, овощьной болон техническэ культуранууд тариха үрhэ хаажа бүримүhэн дүүргэжэ. 786 центнер ороhото культурануудай үрhэн заабариин ёhoop сэбэрлэгдэжэ, тариалгын кондицида хүргэгдэhэн байха юм.

Тариалгада хэрэглэгдэхэ зэр зэмсэгүүдынь hайн шанартайгаар заhабарилагда, нүхэд Енизов, Пашин гэгшэдэй хүтэлбэридэг тариалангай бригаданууд тариалгада бэлэдхэлые hайн ара үнгэргэбэ гэжэ аймагай газарай таhагаар тэс колхоздо эльгээгдэhэн комисси тэмдэглэhэн байна.

Ж. РАДИОНОВ.

Улаан Армиин 28 жэлэй ойдо зорюулагдаhан баярай заседани болобо

Үсэгэлдэр, февралиин 22-то Бурят-Монголой гүрэнэй Ленинэй ордено хүгжэмтэ-драмын театр соо Улаан Армиин ба Уhан-Сэрэгэй Флодой 28 жэлэй ойдо зорюулагдаhан ажалшадай депутадуудай Улан-Удын городской Советэй ба ВКП(б)-гэй горкомой баярай заседани фабрика ба заводуудай, эмхизургаануудай ба сэрэгэй частьнуудай түлөөлэгшэдтэй хамта болобо.

«Улаан Армиин ба Уhан-Сэрэгэй Флодой 28 жэлэй ой» гэhэн элидхэл полковник нүхэр Антонов хэбэ.

hүүлээрынь уранhайханай часть болобо.

ГВАРДЕЙСКЭ ДИВИЗИ

Советскэ Союзай Герой генерал-майор И. В. Балдыновай командалдаг дивизиин дайшалхы замһаа

* * *

УЛААНТУГТА

...мэнгэл арадай үнэн сахэ хүбүүн ...-майор Илья Васильевич Балдыновай героическа дивизиин сэрэгшүүд ...най Эхэ ороной эрхэ сүлөө ба бэеэ ...байдалай түлөө тэмсэжэ арюун ...хан алдар соло олобо.

Энэ дивизи болбол Кубань, Донбасс ба Украиные дайсадһаа сэбэрлэхын түлөө, Берислав, Николаев ба Одессын түлөө, Днепр ба Днестр мүрэнүүдые гаталан гарахын түлөө, Белград, Будапешт, Вена ба Прага городуудые сүлөөлхын түлөө болоһон түүхэтэ байлдаануудта героическаар дайлалдажа гараа.

Японидо эсэргүү дайнда Балдыновай дивизи баһал эдибхитэйгээр хабаадалсаба, сэрэг дайнай түүхэдэ үзэгдөөгүй хүнды бэрхэшээлтэй 1300 километрын марш ...Хинган дээгүүр хэһэн байна.

Дивизиин бүхы сэрэгүүд агууехэ Сталинай баясхаланда 15 дахин хүртэл... ба «Бериславско-Хинганска» гэжэ нэрэтэй болоо.

И. В. Балдыновай дивизиин 14 сэрэгшүүдтэ Советскэ Союзай геройн нэрэ зэргэ олгогдоһон байна. Юһэ мянган боецүүд, сержантнууд ба офицернүүдынь орден ба медальнуудаар шагнагдаа. Мүн энэ дивизиин полкнуудай дайшалхы тугуудые 4—5 орденууд шэмэглэнэ. Энэ хадаа дивизиин сэрэгшүүдэй шэн зоригтойгоор ба героическаар дайлалдаһаниие харуужа үгэнэ. Энэ дивизи хоёр дахин Улаан тугай ба мүн Суворовой орденоор шагнагдаа.

Нухэр И. В. Балдыновай дайшалхы габьяаень Советскэ правительство үндэр дээрэ сэгнэжэ, Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгоһон ба арба гаран орден ба медальнуудаар шагнаһан байна. Һаяхан манай арад энэ эрхим хүбүүгээ СССР-эй Верховно Соведэй депутат болгожо һунгаа гэшэ һэн.

Гвардейскэ энэ дивизиин героическа зам тухай мүнөөдэр, Улаан Армиин 28 дахи жэлэй ойн үдэр омогтой баяртайгаар бэшэнэбди.

1943 он һанаад үзэе

Улаан Армиин Верховно Главнокомандованиин ставкын заабаряар 1943 оной ...ь һарада шэнэ буудалгын дивизи ...йгуулагдаһан байна. Энэ дивизиин командираар гвардиин полковник Илья Васильевич Балдынов томилогдоо.

Дивизиин бүридэһэн частьнууд Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайн байлдаанай түрүүшын үдэрнүүдһээ хойшо тон хатуу бэрхэшээлтэй, зүгөөр угаа ехэ алдарта дайшалхы замые дабажа гараһан байна.

Һүбэ-лабашье дайсаниие эсэслэн дарахын тула улам эршэтэй тэмсэл хэрэгтэй байгаа. Тиимэһээ энэ дивизиин частьнууд хүсэ шадалаа гүйсэд элсүүлжэ, дайшалхы ба политическа бэлэдхэл дээшэлүүлхэ хүдэлмэри эршэмтэй ...р ябуулжа, добтолгын дайн байлдаанда бэлэдхэнэ.

...бэлэдхэлэй үедэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай, илангаяа Кавказда ба ...нда болоһон дайн байлдаанай дүй ...ые үргэнөөр хэрэглэнэ.

...түү дошхон, хүндэ бэрхэшээлтэй байлдаанда эрхим амжалта ба ...нуудые түйлахын тула дивизиин ...ир гвардиин полковник Илья Васильевич Балдынов һуралсалай хэрэгтэ онсо ехээр анхаралаа табидаг байгаа.

Тиин 1943 оной июлиин 20-до Балдыновай дивизи болбол Малдаванская гэжэ станицые шэглэжэ шууд түргэн добтолгодо орожо, дайсанай оборонын түрүүшын шугамые эзэлһэн байна.

Малдаванская станицын ойро шадар 15 хоногой турша соо һүртэй хатуу, хүндэ бүхэшээлтэй, шуһа адхарма дайн байлдаан болоһон байгаа. Энэ шуһата дайнай гал дүлэн соо Балдыновай дивизиин частьнууд үлүү ехэ хүсэтэй дайсанай сэрэгүүдэй 5—6 контратаканууды үдэр бүри героическаар гэдэргэнь сохижо байхаһаа гадна, зарим участогууд дээрэ өөһэдөө атака хэжэ, дайсадые траншейһээнь түрин үлдэжэ, тактическа байдалаа һайжаруулдаг байгаа.

Энэ дайнда немецкэ сэрэгэй 97 ба 98-дахи дивизинүүд бүхы составайгаа ба дайшалхы техникын 60 процентые гээгээд, бута һүрэһэн байха юм.

Августын заама халуун...

Бэлэдхэл түгэс Балдыновай дивизи Верховно Главнокомандованиин стратегическа мэргэн түсэбүүдые бэелүүлэн, баруулжаа, бузар дайсанай уурхай тээшэ —Берлин тээшэ добтолжо ябаа бэлэй.

Тиихэдэ 1943 оной зун байгаа һэн.

Үнэн сэдьхэлэй үгэ

...мэргэн хүтэлбэреэрээ манай Эхэ ...ые гайхамшаг илалтада хүргэһэн ...ай большевистскэ партида болон нүхэр Сталиндэ би өөрынгөө ургалтаар ...нэлбэ.

...ша урдандаа дарлагдажа байһан бу...монгол арадай бидэ бүхы түлөөлэгшэд ...оо Октябрьска социалистическа революциин ба советскэ гүрэнэй аша туһаар ажахын ба эрдэм культурын байдал дээрэ айхабтар ехэнүүд амжалтануудые түйлаабди. Советскэ Союзай бүхы сэрэгшэдтэй, үйлэдбэри болон хүдөө ажалай, культура гэгээрэлэй хамаг хүнүүдтэй хамта манай һүр хүсэтэ Эхэ ороной улам сэсэглэн мандаха хэрэгтэ хүсэ шадалаа гамнангүй үгэхэб гэжэ би хүндэтэ һунгагшад, таанадаа найдуулнаб.

СССР-эй Верховно Соведэй депутат, Советскэ Союзай Герой гвардиин генерал-майор Илья Васильевич БАЛДЫНОВ.

Ч ЦЫДЕНДАМБАЕВ.

Арадай баатарта

Галзуу фашистнарай жадануудһаа
Газар оронойгоо шархатахалаар,
Түрэл вождиингоо уряа (л)аар
Түрүүшын зэргэдэ жагсаалши.

Хашарһата мүнгэн Байгалшни
Халуун зүрхэнһөө юрөөжэ,
Шуумар зоригто шамайгаа
Шуһата дайнда үдэшөө һэн.

Шэрээдэһэтэ һомоор дүлэтэһэн
Шэрүүн атакануудта хатуужан,
Агуу нангин нютагуудаа
Алууршадһаа сүлөөлэлсөөш.

Инаг наран—Сталинай
Илалтын алтан приказууд соо,
Олон тоото боецүүдшни
Омог зоригоор шалгараа.

Баяр золто арадуудташни
Баргагай гэнжэ түхеэрһэн,
Гэм ёрото дайсадые
Гэсэрэй зүрхөөр илалсаалши!

Хэршэн эрлиг дайсадые
Хараалта Берлиндэнь шорололсоод,
Бурят баян нютагтаа
Бусажа мүнөө ерээлши!

Галта Улаан тугуудаа
Гвардиин соло р б рхөөгшэ,
Арадай баатар хүбүүдэй
Арсалан нэгэниинь гэгдээлши.

Ашата хэрэгыешни хүндэлдэг
Арад зоншни шамайгаа
Түрүү хүнүүдээрээ дэбшүүлжэ
Түрэ засагтаа һунгаба(л).

* * *

Нэгэ хэды хуудаһанууд

I Европодо

Улаан Армиин Верховно Главнокомандованиин приказаар Хойто-Кавказска фронтын тооһоо гаргагдажа, тус дивизи Таманска плацдармаһаа Украина тээшэ добшахаар бэлэдхэлэй хүдэлмэри эхилбэ. Донбасс ба Ново Шахтинска шадарай районуудта дайлалдаха 10-дахи гвардейскэ буудалгын корпус Украинска фронтын арминуудай нэгэндэ оролсобо.

Хамаг хэрэгсэлнүүдээ өөһэдтөө абажа, дивизиин частьнууд 13 хоног соо үдэртөө 40—50 километр ябаха холын марш эхилбэ. 500 километр оло замые гаталан гараһан алдар суута дивизинүүд Копани-Блюменталь шадарай райондо сентябриин 29-дэ Гендильберг-Ворошиловск гэһэн рубежүүдые хамгаалһан дайсадтай дайлалдахаар бэлдэбэ.

Түрэл Украиные сүлөөлхэ шиидхэхы дайнуудта дивизиин боецүүд бэеэ эртэһээ бэлдэн зэһэжэ дайнай тэрэ үдэрнүүдые тэсэжэ ядан хүлеэбэ.

Армиин добтолон дабаха замай түлэг гол шадарые эзэлһэн дивизи Новомунталь тээшэ шэглэһэн добтолгоо хатуу сохилтонуудые нэмэжэ үгэбэ. Дайсадай эзэлһэн бэхилэлтэнүүд хамгаалалгада ехэ таарууга арнууд байһан байгаа. Тиимэһээ манай сэрэгэй добтолон ороходо бэрхэтэй байдалнууд хэдэнтэ ушарһан байха юм.

Дайсадай бэхилэлгын урда талаарынь танкнуудые тогтоохо нүхэ һүбэнүүд үргэлжэ малтагдаһан байба. Добтолгын эхилхэдэ хойшо дайсад Мелитопольско шэглэлэй гол тул уури болохо энэ шугамые юуншье болог алдахагүй гэһэн зорилгоор шэнэ-шэнэ резервнүүдые татажа хамгаалба.

Самолёдуул айхабтар олоороо ниидэжэ, манай частьнуудай дайшалхы гуримые болон артил ерини талай уурхайнуудые үдэр һүнигүй добтолжо эхилбэ.

Үсэд шэнгэ тулалдаанууудай эсэстэ дивизи болбол бэшэдһээ урид дайсанай хамгаалгые сүмэлжэ, танкнуудай эсэргүү нүхэ дошонуудые ба дзодуутые гаталба. 3 үдэр соо айхабтар шанга дайн бусалба. Урдандаа эзэлжэ байһан хамгаалгада тааруу газарнуудаа дахлад эзэлхээр оролдоһон дайсадууд үдэр соо арба, арбан хоёр удаа эсэргүү атакануудые танкнууд ба самолёдуудаа олоор хаяжа эмхидхэдэг байгаа.

Бүхэли һара соо шанга дайгаар дайсадай гол хүсэнүүдые һандаргаһанай һүүлдэ дивизи болбол Кренталь, Зелёный Гай, Козенталь гэһэн рубежүүдые болон Любимовка, Дунцев, Шевченко гэлэг һуурин газарнуудые хүндэ байлдаануудаар эзэлбэ.

Хүсэн түгэлдэр добтолгобо эхилһэн ба дээрэ хэлэгдэһэн рубежүүдые эзэлһэн Улаан Армиин түрүү частьнууд октябриин 24-дэ дайсанай хамгаалгые бүхы фронтнуудаар сүмэлжэ шадаба. Гэдэргээ сухариһан дайсадые мүрдэн ябаһан дивизи айхабтар олон һуурин газарнуудые сүлөөлжэ, буу зэбсэг болон плендэ ороһон дайсадай солдадуудые нилээд олые абаба.

1943 оной ноябриин 3-да дивизи Днепр мүрэнэй хүхэ сэнхир эрьедэ хүндэ дайгаар хүрэжэ ошобо. Молочная гэжэ уһан дээрэ болоһон тэрэ хатуу шанга дайнуудта дивизиин боецүүд жэшээлэшэгүй зориг габьяа харуулжа, өөһэдынгөө агууехэ Эхэ орондоо айхабтар ехэ дуратай байһанаа үшөө дахин элирхэйлбэ.

Дайсадай олон дабхар бэхилтэ хэжэ нилээдгүй нэтэрүүгээр хамгаалһан хамгаалалтануудые хэды үдэр үргэлжэлһэн ехэ дайнуудай эсэстэ бултыень абажа, ондоо частьнуудтай хамта ябажа энэ дивизи Днепр мүрэнэй зүүн талада байһан Лепатиха гэжэ нилээд томохон һуурин газарые эзэлээд, тэндэ байһан ехэ буу зэбсэг болон дайсадай олон солдадуудые плендэ ороходо баатай болгоһон байба.

II Хингандa

Германиин бута сохигдоһонһоо хойно зүүн зүгэй эзэрхэг агрессор Япони өөһэдынгөө дайнай хара хэрэг үргэлжэлжэ манай союзнигуудаар дайлалдаһаар зандаа байба. Германиин дилагдахые анха түрүүнһээ шухатаран хүсэдэг байһан Япони хоёрдохи империалистическа дайнай аюулай һүүлшын гуламта болоодо үлэбэ.

Манай Эхэ орондо тудалдаһан тон хүндэ үедэ манай Улаан Армиин нилээд ехэ хүсэн зүүн хилэ дээрэ хэзээгүй добтолжо болохо Японииһ сэрэгһээ хамгаалхаар бэлэн байба.

Өөрынгөө үнэнтэ хэлсээндэ үнэн зүб байһан манай правительство 1945 оной августын 8-ай үдэр Японидо дайн соносхобо. Германиин илагдаһанай һүүлээр зүүн хилэ дээрэ ошоһон И. В. Балдыновай толгоилжо ябаа дивизи дайнай түрүүшын үдэр хилэ гаража, дайшалхы хэрэгээ эхилбэ. Ехэ Хинган гаталха бэрхэтэй хүндэ походто ябалсажа гараһан ба дайсанай ара талада гаража хүреэлэгдэһэн японтоной үи бута сохигдохо ябадалда нилээд ехэ амжалтануудые түйлаба.

* * *

Уданшьегүй илагдаһанаа мэдэрһэн Япони буу зэбсэгээ хурайха баатай болоно, хоердохи дэлхэйн дайн хамтарһан нацануудай дүүрэн илалтаар дүүрбэ. Иимэ дээрэһээ тус гвардейскэ буудалгын дивизи Кавказаа хойто талаһаа Прага хүртэр ошожо, Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайниие илалтаар дүүргэлсэбэ. Мүн японско агрессорые бута сохиһон удаан үргэлжэлөөшьегүй һаа хатуу шанга дайнда өөрынгөө хубитые алдар нэрэтэйгээр дүүргэжэ шадаа.

ГЕРОИЧЕСКА ЗАМ

1944 оной мартын 3-да Балдыновай ...иин частьнууд Днепр мүрэниие ...н гараба. Днепрэй баруун эрьедэ ...ой—Дутчино гэһэн хамгаалгануудые дайсад нилээд бүхэжэһэн байба.

...ай уһа шабар болоһон харгыгаар һо...ргэсэл болон эдеэ хоолой зүйл урагшаа дабшуулхань ехэ бэрхэтэй болоно. ...овник И. В. Балдыновай толгойлжо ...дивизиин командовани һомо хэрэгсэл ба эдеэ хоолой зүйлнүүдээр ...лжа ябаһан частьнуудаа саг болгоон хангаха тухай тон ехээр анхаралаа табина.

...н хэрэгтэ тэрэ шадарай зонһоо туһаламжа хүлеэгдэһэн байгаа. Хабарай ...лгын үедэ тохёолдолог хамаг хатуу ...бэрхэшээлнүүдые гвардейцүүд ...хүлеэжэ, ходоодоо амарха унтаха ...ньше забда сүлөөгүй, намаг бо...гаршагүй муу харгыгаар дайшалхы техникэнүүдые урагшань ябуулба.

...полковник Дамбаевай артиллеристнууд шабар шалха харгыгаар пушкануудые бэеэрээ зүдхэжэ урагшаа дабхиба. ...үдэр соо үргэлжэлһэн үсэд шанга ...уһа алдаһан ехэ дайнай эсэстэ ...ой—Дутчино гэжэ дайсанай эртэ ...бүхэлһэн хамгаалгые сүмэрэ со..., 1944 оной мартын 9-дэ добтолгодо орожо эхилээ.

...һамаран гаталһан дивизи урагшаа ...дабшажа, хамгаалгада бөөгнэ...һаа дайсадай хоһог сэрэгүүдэй ...марлан ерээ. Энэнь тус ...сэрэгүүдэй ...үүрэнээр хү... болохо Берислав—Херсон гэһэн ...дайсаныа ушаруулба.

...ралгандэ орохоһоо айһан дайсад гэдэргээ сухарихa баатай болоо. Ондоо частьнуудтай нэгэ доро добтолһон тус дивизи 1944 оной мартын 11-эй үдэр Берислав город сүлөөлбэ.

Дивизиин боецүүд ба командирнууд дайшалхы даабаринуудаа жэшээтэ һайнаар дүүргэһэнэйнгөө түлөө агууехэ Сталинһаа эхин түрүүшынгээ баясхалан хүлеэжэ, Берислав городые сүлөөлһэнэйнгөө түлөө Бериславска дивизи гэһэн хүндэтэ нэрэзэргэдэ хүртэбэ.

Агууехэ Сталинай баясхаланта амаршалга хадаа дивизиин бүхы боецүүдэй болон командирнуудай дайшалхы шэн зоригыень улам бүри хурсадхажа, гвардеецүүлэй добтолон орохо хүсэлые уламаар ехэжүүлээ.

Баруулжаа сухариһан дайсадые дайгаар намнан сохижо хэдэн томонууд һуурин газарнуудые удаа удаалуулан эзэлэн абаба. Тэдэнэй тоодо Ново-Николаевка, Писаревский, Токаревский, Федоровко гэхэ мэтэ газарнууд ба үшөө хэдэн олон түмэрзамай станцинууд байба. Ингулец уһые һамаран гаража Загорянoвка, Бухольцево, Шмидовка, Терневые Плобы болон ондоо 32 һуурин газарнуудые дайтайгаар эзэлбэ.

1944 оной мартын 15-да дивизиин частьнууд гурбан немецкэ дивизинүүдээр хүреэлэгдэһэн Николаев город шадар үсэд шанга байлдаануудые эхилбэ. Дайсад айхабтар нэтэрүүгээр эсэргүүсэн энэ шиидхэхы байлдаануд үни удаан үргэлжэлбэ. Бухэлһэн газарнуудые удаа удаагаар абажа дивизи 12 үдэр соо городой түлөө айхабтар хүндэ байлдаа хэбэ.

Городые бариха шадахаяа болиһоноо лабтай мэдэхэдээ дайсад городые тэһэлэн һандаaха усалта муухай хүдэлмэри хэжэ эхилбэ. Дайсанай иимэ һүйдхэлтэ хара хэрэгынь манай боецүүд ба командирнуудай дайсадые үзэн ядаха ябадалые хурсалхажа, болохоёо байгаа дайнуудта тэдэнэй зориг сэдьхэлые хатуужуулан зоригжуулаа.

Хатуу дайнай урдахи тэрэ үдэрнүүдтэ «Николаев городые дайсадта һандаргуулхагүйбди»! гэһэн уряа зорилго тэрэ дайнда хабаадаха боец бүхэнэй урда табигдаһан байба.

1944 оной мартын 28-да ондоо частьнуудтай хамта нэгэдэһэн хүндэ сохилтоор түмэр харгын шухала узел ба Хара далай дээрэхи тон ехэ порт болохо Николаев городые абаба.

Украинын областной ба үйлэдбэриин центр—Николаев городые сүлөөлһэнэйнгөө түлөө дивизиин боецүүд ба офицернүүд нүхэр Сталинай хоёрдохи баясхаланта амаршалга хүлеэн абаба. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар Николаев городой түлөө болоһон дайнда онсо илгарһанайгаа түлөө дивизи Улаан тугай орденоор шагнагдана.

Берислав болон Николаев городуудай түлөө болоһон хатуу хүндэ байлдаанудта шэн зоригто геройнууд илгаран гараа.

Гвардиин старшина Александр Ямщиков гэгшэ дайсадай ара талада дайшалхы даабаринуудаа шумууһан шадабаритайгаар дүүргэжэ, дайсанай 4 хүниие амидыгаар барижа асарһан. юм.

Александр Ямщиковой тэрэ зэргэ зоригтой шадабаритайгаар дайсадта һүйдхэл усал тохёолдуулһан тэрэ ябадалынь, немецүүдэй дунда мэгдээ тэгдээ гаргажа, һуурин газарые сүлөөлхэ дайе илалтатай дүүргэхэ ябадалда туһа хэбэ. А. Ямщиков мүн нэгэтэ хоёр дайсадые амидыгаар барижа асарһан ба 13 немецүүдые хюдаһан байба. Ямщиковой 5 нүхэдөөрөө дайшалхы даалгабаринуудые дүүргэжэ ябатарынь 200 шахуу немецкэ солдадууд урдань харагдаба.

Баатар 6 боецүүд мэгдэн һалгайрабагүй, харин тэдэнэй ерэхэ харгые угтан бэеэ нюужа хүлеэгээд хэбтэбэд. Ойрохон ерэһэн дайсадые автомадуудай мэргэн галаар хиргаһан тэдэ зоригто боецүүд нилээд олон дайсадые байра дээрэнь унагааба. Олон боецүүдээр хүреэлэгдэбэбди гэжэ айһан һүрдэһэн немецүүд буу зэбсэгээ хаяжа, гэдэргээ мэгдэн тэбдэн гүйлдэжэ хараа далда ороһон байна.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар А. В. Ямщиковто Советскэ Союзай геройн үндэр нэрэзэргэ олгогдобо. Тэрэнэй иимэ эрэлхэг баатар зоригынь дивизиин боецүүдтэ эрхим һайн үльгэр жэшээ боложо үгэдэг байһан бэлэй.

Ленинско-Сталинска комсомолой хүмүүжүүлһэн Башкирска арадай эрхим хүбүүн Мингали Губайтулинай нэрэ Советскэ Союзай Геройн нэрэзэргэ олоһон хүнүүдэй список соо А. В. Ямщиковой нэрэтэй зэргэлүүлэн бэшэгдэһэн байба. 1944 оной мартын 29-дэ дивизиин хэдэн зуун боецүүд орденууд болон медальнуудаар шагнагдаба.

Дивизиин частьнууд Николаев городһоо баруугаар Южный Буг мүрэниие гаража, Большая болон Малая Коревиха гэдэг рубежүүдые эзэлжэ, добтолгонуудаа улам саашань үргэлжэлүүлбэ.

Саашаа сухариһан дайсадые дайтайгаар намнажа, тэрьелэн зугадха харгынуудыень хаажа нилээд олон һуурин газарнуудые сүлөөлбэ. Григорьевск, Чабанка, Ново-Дефиновка, Александровка Фонтанка гэхэ зэргын һуурин газарнуудые сүлөөлжэ 1944 оной апрелиин 10-ай һүни Одесса городой зүүн талаһаа сүмэрэн оробо.

Тингэжэ Хара далай дээрэхи эхин түрүүшын порт, Украинын областной ба ажахын центр, немецүүдэй хамгаалгын ехэхэн түшэг тулга байһан Одесса город дайсадай хара һабарһаа эсэслэн сүлөөлэгдэһэн байба.

Одесса городой түлөө болоһон дайнуудта дивизиин боецүүд өөһэдынгөө патриотическа үндэр үзэл һаналые мүнилэ дайшалхы илалтата хэрэгүүдээ харуулбад. Одесса городой абтаһанай һүүлээр нүхэр Сталинай гурбадахи баясхаланта амаршалгада зорюулагдаһан митингнүүд дивизиин бүхы частьнуудта нэгэн доро болобо.

1944 оной апрелиин 14-һөө 18 хүртэр дивизиин частьнууд Днепрэй зүүн эрье шадараар илангаяа бэхижүүлэгдэһэн Глинно, Погреба, Дубосата гэхэ мэтэ газарнуудаар гаража, эзэлһэн позициияа улам бэхижүүлхэ дайнуудые хэбэ. Тэндэһээ саашаа дайсадай эзэмдэн байһан газарнууд тээшэ добтолон ороходоор бэлэдхэлые ябууд хэнэ.

Энэ үедэ Улаан Арми манай гүрэнэй хилые гаража эхилһэн ба дайсадаар эзэлэгдэһэн советскэ бүхы газарнуудые дайсадһаа сүлөөлжэ немецкэ булимтарагшадые өөһэдынь газар дээрэ үй бута сохихо нангин ехэ зорилгые урдаа табижа ябаһан байба.

Дивизиин хилын саана хэһэн гайхамшагта операцинуудай нэгэниинь Югославиин столица Белградые сүлөөлхэ дайн болоно.

1400 километрэй айхабтар ута ехэ замые, Румыни хүндэлэн, Болгариин заха дайран, Трансильванска альпа дабажа, Улаан Арми Югославиин хилэдэ ойртобо. 1944 оной октябриин 7-до Улаан Армиин түрүүшын частьнууд Дунай мүрэниие гаталжа Белградые штурмовалжа эхилбэ.

Дайсад шэнэ хүсые Белградай шадаргамгүй хаяжа городые гартаа барихаар оролдобо.

Гвардейскэ тус дивизи октябриин 14—15-ай һүни Дунай мүрэниие һамаржа, Гродск—Белград гэһэн шоссе харгые таһалжа, Боличһаа хойтуур дайсадай Белградые хамгаалан бэхилһэн бүхэжүүлэгнүүдые гурбахан үдэр соо һандаргаба.

Ондоо частьнуудаар хамтарһан дивизи арадай-сүлөөлгын Югославска армитай хамта айхабтар үндэр шэн зориг ба алдар габьяа харуулан Югославиин столица —Белградые сүлөөлбэ.

Энэ дайнда хабаадаһан дивизиин 500 гаран солдадууд ба офицернүүд орденууд болон медальнуудаар шагнагдаба. Дайшалхы хэрэгүүдээрээ алдаршаһан гвардейскэ буудалгын дивизи Белградые сүлөөлхэ дайнда хабаадалсаһан хоёрдохи Украинска фронтһоо ганса дивизи байба. Агууехэ Сталинай баясхаланта дивизиин бүхы боецүүд баһа хүртэһэн юм.

Гвардейскэ тус дивизи Будапештын түлөө болоһон түүхэтэ ехэ дайнда хабаадалсаһан байна. Һара хахад соо Улаан Арми болбол Будапештын оршондо хүреэлэгдэһэн дайсадай сэрэгүүдэй бүлэгүүдые 1945 оной февралиин 13-да дүүһэжэ Венгриин столицые бултыень сүлөөлбэ.

Тус дивизи Манчжурска походто хабаадажа, Ехэ Хинган дабалсаад, эзэрхэг Японииие бута сохихо дайнда өөрынгөө хубитые нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэжэ шадаба.

Ингэжэ Бурят-Монголой эрхим хүбүүн Советскэ Союзай Герой генерал-майор И. В. Балдыновай толгойлжо ябаа дивизи Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайнай үедэ мартагдашагүй алдар солоор нэрэ түрэеэ шэмэглэн мүнхэлһэн байна.

Г. БАТУРОВ.

ТҮРЭЛ АРМИИНГАА ТҮҮХЭТЭ ОЙН ХҮНДЭЛЭЛДЭ

Ажалшан зоной ажалай эрхим бэлэгүүд

УДАРНА ҺАРА СОО ИЛАА

Байгша оной январиин 10-һаа февралиин 10 хүртэр Баргажанай аймагай бүхы колхозууд ударна һара эмхидхэжэ, хабарай тарилгада бэлэдхэлые шиидхээд, СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтануудай үдэртэ эрхим бэлэг барихын түлөө социалистическэ мүрысөөндэ оролсоо һэн. Тэрэ үе соо аймагай түрүү колхозууд тарилгада бэлэдхэлээр бага бэшэ хүдэлмэри хэбэ.

Сувинска сельсоведэй Сталинай нэрэмжэтэ колхозой членүүд тус һара соо хабарай тарилгада бэлэдхэлые хүрэнгэ темпээр ябуулжа аймаг соо илаа. Гэбэл, энэ колхозойхид үнгэ гэгдэһэн ударна һара соо поли дээрэ наг шэбхэ зөөхэ түсэбөө—114 процент, үнэһэ, шубуунай аргал суглуулха түсэбөө—125 процент дүүргэ эн, тарилгада хэрэглэгдэхэ бүхы борнойнуудаа бэлэн болгоһон, 19 плуг, 1 селлкэ заһабарилһан байха юм.

Улаан Армиин XXVIII-дахи жэлэй алдарта ойе ажалай амжалт нуудаар угтахын түлөө социалистическэ мүрысөөндэ со тойгоор оролсоһон Сталинай нэрэмжэтэ колхозойхид энэ түүхэтэ үдэртэ иимэ бэлэг бариба.

Б. БОРИСОВ.

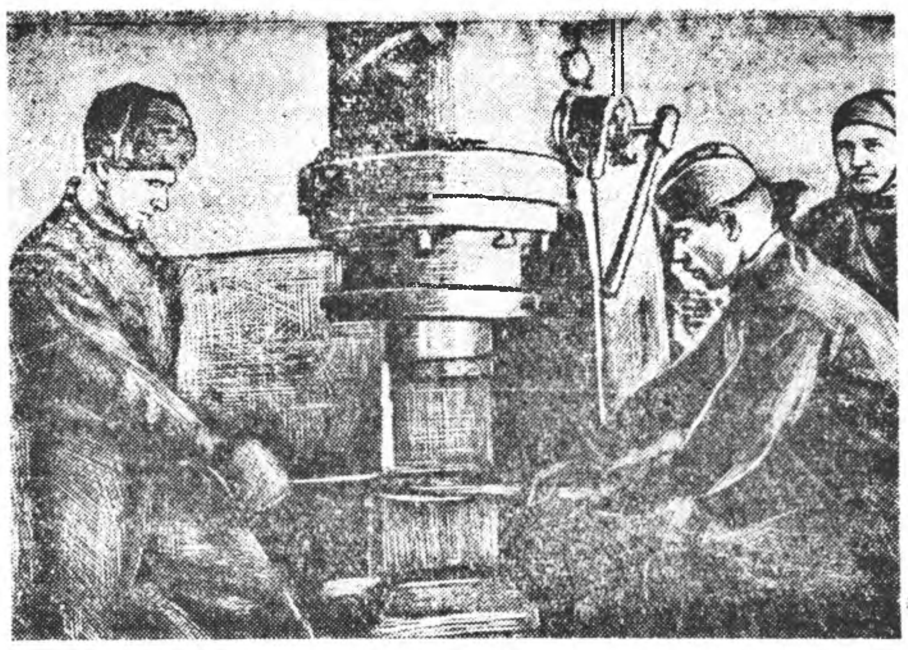

Вагонозаһабарилгын пунктын түмэршэ дархан Вислов П. өөрынгөө нүхэр Алексеевтэй стахановска вахтада жагсаад, үдэрэйнгөө даалгабарие 1.731 процент дүүргэжэ, 573 тухэриг олзо олоһон байна.

И. Красавцевай фото.

УЛААН АРМИИН ҺАЙНДЭРГЭ

Улаан-Үдын паровозобүтээлгын заводой хүдэлмэришэд Улаан Армиин 28-дахи жэлэй һайндэрые гайхамшагта амжалтануудаар угтажа байна. Олон тоото хүдэлмэришэд стахановска вахтада жагсажа, урдань үзэгдөөгүй үндэр бүтээсэнүүдые түйлана. Жэшээлхэдэ, зэд шудхалгын цэхын печник нүхэр Королев гэгшэ графигай ёһоор 40 часай туршада бүтээ дэхэ хүдэлмэрие 8 часай туршада бүтээжэ, халаа айнгаа даалгабарие 500 процент дүүргэбэ.

Нүхэр Королев бо бол энэ хүдэлмэридөө эхилэн ороходоо урда тээ хэрэгтэй болохо материалнууд ба зэр зэмсэгүүдээ һайнаар бэлдэжэ, 8 часай туршада нэгэшье минутын һаадгүйгөөр хүдэлмэрилһэн байгаа.

Энэ цэхтэ нүхэр Бачинский гэгшэ угаалгын эрхим мастер гэжэ тоологдодог болонхой. Улаан Армиин һайн эрт бэлэг болгон Бачинский болбол үдэр бүхэндэ даалгабарита түсэбөө үлүүлэн 150 процент эрхим һайн шанартайгаар дүүргэнэ.

Мүн энэ цехын угаагша залуу мастер нүхэр Байлин гэгшэ һүүлэй үдэрнүүдтэ халаалайнгаа даалгабарие 200 процент дүүргэжэ, түрүүшүүлһээ хожомдоногүй.

Б. ЖАПОВ.

Хаһа соонь бэлэдхэбэ

Доодо-Курбын сельсоведэй Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой членүүд хабарай тарилгата бэлэдхэлэй хүдэлмэринүүдые Заиграйн аймаг соо эгээл түрүүлэн дүүргэбэ. Энэ колхозойхид һайнаар сэбэрлэгдэһэн ба ургаха шанарынь шалгагдаһан эрхим сортын үрһэнэй фонд байгуулаа.

Тариалангай газарые наг шэбхээр үтэгжүүлхэ бэлэдхэл хэһэн, поли дээрэ саһа тогтооһон байна. Тарилгын зэр зэмсэг, хомуут тоногууд бүримүһэн заһабарида даа.

Тэрэшэлэн тус аймагай „Арбижал" ба „Улаан Эрхириг" колхозууд тарилгада бэлэдхэлэй хүдэлмэринүүдые дүүргэжэ байна.

Хабарай тарилгада бэлэдхэлые хаһа соонь дүүргэһэн дээрэхи колхозуудай амжалта хадаа Хүдэлмэришэн-Тариашанай Улаан Армиин алдарта ойн үдэртэ эрхим бэлэг болохо үгэнэ.

Б. БОРОСОНОВ.

Хоригин ангуушадай үгэ

Хоригин аймагай «Заготживсерьёгой» коллектив болбол Улаан Армиин һайндэрэй хүндэлэлдэ зорюулһан социалистическэ мүрысөөндэ үргэн далайсатайгаар оро божо, 1946 оной нэгэдэхи квартадайчгаа түсэб 100 процент дүүргэхэ уялгануудые абаад, февралиин 15-ай дүнгөөр 3 рям түрүү бэлэдхэгшэд бэлэдхэлэйгээ түсэб 100 процентһээ үлүүлэн дүүргэбэд.

Жэшээлхэдэ, бэлэдхэгшэ нүхэр Ситников гэгшэ нэгэдэхи квартал ай бэлэдхэлэй түсэб арһаар—90 процент, ноохоор 500 процент, ангай арһаар 90 процент дүүргэбэ. Мүн нүхэр П. Невелин гэгшэ нэгэдэхи кварталай түсэб арһаар 85 процент, ноһоор—450 процент, ангай арһаар 250 процент дүүргэһэн байна.

Тэрэшэлэн Кабанскын ба Байкало-Кударын аймагуудай ангуушадай республикын бүхы ангуушадта хандаһан бэшэг тус «Заготживсерьёгой» ангуушад халуунаар дэмжэжэ, Эхэ орондоо элбэг өөр ангай арһа үгэхэ нэгэн хүсэлэнтэйгөөр ангай арһа тушааха түсэбые дүүргэхэ ба үлүүлэн дүүргэхэ хэрэгтэй бүхы хүсэеэ элсүүлжэ, Улаан Армиин һайндэрэй хүндэлэлдэ зорюулагдаһан социалистическэ мүрысөөндэ оролсоод, айхабтар ехэнүүд амжалтануудые түйлаба.

Сталинай нэрэмжэтэ колхозой мэргэжэлтэ ангуушан нүхэр Бадеев гэгшэ сэзонойнгоо түсэб 300 процент дүүргэжэ, аймагай «Заготживсерьёгой» контородо үндэр сэнтэй ангай арһа тушааһан байгаа. Мүн Калининай нэрэмжэтэ колхозой ангуушан нүхэр И. Бахрушев—405 процент, „Победа" колхозой ангуушан нүхэр Каззаев-220 процент дүүргэжэ, гүрэндөө эрхим шанартай ангай арһануудые тушааба.

Намэнүүд амжалтануудые түйлаад, энэ амжалтануудаа бүхэжүүлхын түлөө эдэ ангуушад социалистическэ малажалай хорото дайсан болохо шонодые хюдаха, хүдөө-ажалай ургамалнуудай дайсан болохо жэжэхэн амитадые хюдаха ябадалые хабарай дулаан болоxо захаламсаар эмхидхэхэ гэһэн шэнэ уялгануудые абабад.

Б. ЦЫДЕНОВ.

Үндэр ургасын түлөө

1946 оной хабарай тарилгата эршэмтэйгээр бэлэдхэхын түлөө Бичурын аймагай Куйбышевай нэрэмжэтэ колхозой колхозниигууд таряанангаа газар дээрэ саһа ба мүлһэ тоттооxо хүдэлмэрие тон эршэмтэйгээр ябуулна. Тиин зарим тариига ба сабшалангайгаа 5 га тухай газарта 60—70 сантиметр зузаантай тошо халаалгажа хүргэбэ.

Эдэ хүдэлмэрие колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Соколов ударидана.

Түсэбһөө гадуур заһабарилба

Ехэ Кударын МТС-эй Цырен Дамбаев гэгшын хүтэлбэрилдэг комсомольско-залуушуулай тракторна бригадын членүүд Улаан Армиин XXVIII-дахи жэлэй ойн хүндэлэлдэ зорюулан түсэбһөө гадуур нэгэ трактор заһабарилжа гаргаба. Энэ бригадын членүүд Хүдэлмэришэн-Таряашанай Улаан Армиин үдэрэй хүндэлэлдэ зорюулагдаһан социалистическэ мүрысөөндэ бултадаа оролсожо, эдэ үдэрнүүдтэ ажалай үндэр бүтээсэ түйлана.

Трактор машинануудай заһабарилгые болзорһоо урид, эрхим шанартайгаар дүүргэһэн тус бригадынхид тарилгада ябаха машина зэмсэгүүдээ бүгэдыень колхозой гаражда асараад, поли дээрэ хэзэ ашгүй гарахаар бэеэ зэһэнхэй.

6 һарын даалгабари 20 хоног соо дүүргэбэ

Гүрэнэй заводой цехүүдээр Улаан Армиин 28-дахи жэлэй ойн һайндэрэй хүндэлэлдэ зорюулагдаһан социалистическэ мүрысөөн үргэн далайсатайгаар дэлгэрбэ.

Мастер нүхэр Максимов гэгшын группада хүдэлмэрилдэг мэдээшэ дархан нүхэр Егоров мүрысөөнэй эхилһэн үдэрһөө захалжа халаан бүхэндөө 3 хахад нормо үгэнэ. Илгэжэ нүхэр Егоров оройдоо хорёод хоногой туршада 6 һарын даалгабарие дүүргэбэ.

Тус заводой суута стахановец нүхэр Мухтарулин гэгшэ февраль һарын түрүүшын 15-ай үдэрэй туршада һарынгаа даалгабарие 379 процент дүүргээд, мүнөө бүри эршэмтэйгээр хүдэлмэрилжэ байна.

Нүхэр Мухтарулинай бүтээн гаргаһан продукциин шанарынь тон һайн гэжэ тоологдоно.

Паровозниигуудай бэлэг

Улан-Удын депо гой пассажирска поездуудай паровозниигууд Улаан Армиин 28-дахи жэлэй ойн һайндэрые ехэхэн бэлэгтэйгээр угтаба. Жэшээлхэдэ машинист нүхэр Соловьев гэгшын үүсхэлээр паровозно колонно эмхидхэгдэбэ. Энэ колонные орденто нүхэр Соседенко гэгшэ хүтэлбэрилнэ.

Тус колонныи коллектив хадаа бүхы заһабарилгые өөһэдынгөө хүсөөр хэжэ байна.

Ж. БОРИСОВ.

ТАСС-эй БУРУУШААЛГА

А. Я. Вышинский болбол итальянска түлөөлэгшэ Карандини гэгшэтэй Лондондо хөөрэлдэхэдөө Советскэ правительство хадаа «Триестдэ югославска үнгэлзэлгые бэелүүлхые оролдохогүй гэжэ Маршал Титодо этигүүлхэб гэжэ найдуулба» гэһэн мэдээсэл «Санди диспетч» английска газетэдэ тунхаглагдаһан.

«Санди диспетчын» мэдээсэл үнэн байдалда таарахагүй ба корреспондентын һанаанһаа абаһан хэрэг гэжэ мэдүүлхые ТАСС этигэмжэл...

Маккензи Кингын мэдүүлгэ

ОТТАВА, февралиин 15. (ТАСС). Канадын премьер-министр Маккензи Кинг гэгшэ февралиин 15-да иимэ мэдүүлгэ хэбэ: «Нюуса мэдээнүүдые абаха эрхэгүй байһан хүнүүдтэ, тэрэ тоодо Оттавада байгаа гадаадын миссиин зарим сотрудниигуудта нюуса болон конфиденциальна мэдээнүүдые дуулгаха ушар гараа гэжэ Канадска Правительствын абаһан арсашагүй зүб мэдээнүүд дээрэһээ тодорхойлагдаа. Энэ информациин шухала байһан дээрэһээ дүүрэн мүрдэлгэ хэхэ аргатай болохын тулада правительство хадаа королевскэ түлөөлэгшэд болон ажаллахыень Канадын Верховно сүүдэй хоёр судьянарта заабари үгэжэ, мүшхэлтэ хэхэ ба тунхаглагдаха байһан элидхэл табиха гэһэн байгаа. Тэрэ комисси нюуса ёһоор мүрдэлгэ хэжэ эхилэнхэй. Прокуророй зуурашалгын ёһоор, мүн комиссида ороһон тайлбаринууд шухала шанартай байһыень харадаа абажа, тэрэ хэрэгтэ холбоотой гү, али тэрээндэ хабаадаа гэжэ һэжэглэгдэһэн хэдэ хэдэн хүнүүдые мүшхэжэ һураха ба тиихын тула барижа хаахын тула зүбшөөл абахаар юстициин министерстводэ хандагты гэжэ королевскэ түлөөлэгшэд прокурорто дурадхаһан байгаа. Энэ хэмжээ-ябуулга мүнөөдэр бэелүүлэгдэбэ. Энэ хэрэгтэ холбогдоһон хүнүүдэй дунда хэдэ хэдэн министерство болон правительственна организаци... үедэ алба хэжэ байһан гү, али алба хэһэн хүнүүд оролсоно. Правительство хадаа королевскэ түлөө... элидхэлые абаһан хойноо, тэрэ... ябадалай баримталагдаад байха... дэбнэ мүшхэлтэ хэхэ болоо... үедэ бүри тодо мэдүүлгэ хэбэл, хойлон хэлэбэл энэ хэрэгтэ хол... хүнүүдэй нэрые тунхаглабал бүр... лохо һэн. Тэдэнэй зарьманиинь ... рэгтэ бусадһаа улам эдибхитэй... зорюута хабаадалсаһан хэбэртэй. ...ниинь өөрынгөө болоһонһоо улам ...рэг үйлдэхэ ябадалда туһалһан ... али бага гэмтэй гүйсэдхэгшэд бо... доруулагдаха юм бэзэ. Эдэ бүхы ... хадаа бүри тодорхой мэдүүлгэ ... ерэтэр, тон нарин нягтаар хара... дэхэ ёһотой байһаниинь мэдээжэ... левскэ түлөөлэгшэдэй мүшхэл... дүүргэтэрынь энэ хэрэг шалгал... һаар байха».

Бүхы канадска радиостанци... сэ информаци элирүүлһэн ябада... боотой байһан хэрэгые мүшхэ... скэ комисси байгуулһан ба ... Оттавада һуугаа гадаадын мисс... рим түлөөлэгшэд холбогдоһон ... Маккензи Кингын мэдүүлгые д...

Каирта студентнүүдэй демонстр...

НЬЮ-ЙОРК, (ТАСС). «Нью-Йорк таймс» газетын корреспондентын Каирһаа дамжуулхань хадаа, король Фарукын түрэһэн үдэрөөр дашарамдан намдаад нэгэ үдэр болоһоной хойно английска эзэмдэлгэдэ эсэргүүсэһэн студентнүүдэй протестын демонстраци дахин һэргээгдэбэ гэнэ. Демонстраци болбол гурбадахи үдэртөө үргэлжэлжэ байна.

Хуулита бэшэ үндэһэнүүд мэдээсэхэдээ полици ба демонстрантнуудай хоорондо болоһон тулалдаанай һүүлдэ 9 хүн алуулһан ба олон хүн шархатаһан байна. 12 хүн Каирта арестовалагдаһан байна гэжэ корреспондент бэшэнэ.

Магад намдаагүй байһан демонстрацие усадхахын тула, правительство «дураараа хүдэлмэрилхые» поли... шөөрһэн байжа болоно гэжэ ... дент үргэлжэлүүлнэ. Каирска ... болбол Фауда I-ын нэрэмжэтэ ... тедэй студентнүүдые городой це... районуудта оруулхагүйе оролдо... рынь хадаа тэдэнэр бөлбол ... ордоной үмэнэ правительство ба... ска өөэмдэлгэдэ эсэргүүсэһэн ... пи хэхые оролдоно.

Каиртахи бүхы дунда һурга... болоогто хэжэ байна.

«Аль-Кутля» гэжэ газетэ сту... тэ добтолһон полицида хуулита ... гэ хэхые эринэ.

Калькуттадахи байдал

ДЕЛИ, февралиин 14. (ТАСС). Калькуттадахи хүдэлөөн февралиин 13-да үргэлжэлһөөр. Бүхы город сэрэгэй хинаалта доро байна. Үсэгэлдэр үдэшэ гражданска засагуудта туһалхаар английска ба индийскэ сэрэгүүд эльгээгдэһэн байна. Хүнгэн хуягта машинанууд ба сэрэгэй грузовигуудаар городто ерэһэн солдадууд болбол байлдаанай хэрэгсэлээр дүүрэн хангагдаһан ба губернатор Бенгалиин захирһанай ёһоор эдэнэр бүхы городоор тараагдажа табигдаһан байна. 13-да полици ба сэрэгэй часть буудалдаан болоһоной эсэстэ ... алагдаһан ба 250 тухай хүн шар... байна. Гурбан үдэр болоһон үйм... гэдэ 32 хүн алуулһан ба 300 шархатаһан байна.

Мүнөөдэр үймөөн болюулагдаһа на. Трамвайнууд зогсоһон, үйл... нэгэшье такси харагдахаа байна.

Ж. ЖАМБУЕВ

ТИССА МҮРЭН ДЭЭРЭ

1944 оной ноябриин 6-най һуни һэн... тэрэ холын хариин гүрэндэ, намарай һэбшээхэн һалхинда долгисон байгаа Тисса мүрэн түргэн урасхалаараа эршэ эрьедэн эрье бэедэе хөөһэ буран байгаа һэн. Хэдэн арбаад һара, хэдэн хоногууд соо хубсаһаа тайлажа, амаржа хоноогүй, хоо һон тала гү, ой модоной орбон түгсүүлэй хажуула гү, окоп, траншей соо гү, али булэг сулэг бургааһан, жалга нама соогуур дайнай шангa һүнинүүдые үнгэргэжэ ябаһан борохон шинельтэй, барагар харанууд, һүрөөтэй шарайтай болшоһон Улаан Армиин солдадууд ба офицернүүд энэ мүрэнэй эрье дээрэ мүрэнэй саада эрьеые шэртэн хаража, окопууд соогуураа һуубад.

—Зай, үглөөдэр манай Эхэ орондо, бидэнэрэй булэнэр, үхибүүднай, эба эжымнай бидэнэргүйгөөр Октябрьска Революциин һайндэрые угтахань гээшэ,—гэжэ сержант Иван Белокопытов хажуудаа һууһан разведчик Саша Артеменкодо зугаална.

—Ганса мүнөө жэл һэн гү, гурбан жэлдэ бидэнэргүйгөөр һайндэрлөө ха юм —гэхэ зуураа,

—Ай халаг, ходо энэ тэрэ юумэ шалаад лэ, адаглажа хаража байһан юумыемни алдуулагшабши, харыш, тэрэ хаалагша бургааһанай баруун тээхэнэ, хара эрье түшаа гал улгад гэбэ гү... шүүхэр, немецүүд тэндэһээ тугаарай пулемёдоор буудахнхай һэн. Байзагты даа буудажал байгаарайгты, һаядаал бэтытнай эдюүлх би. һэрх йтэхээ болихол байхаш. Унаһан малгайгаа абангүй, үшөө хүлөө хүнгэлжэ, гуталаа тайлажа хаяад манһаа тэрьедэхэтнай үтлөө мүнөө болоо байха гэхэдэнь,

—Үсэгэлдэр Надя Петровагайшни телеграмма соо юун гэжэ бэшээтэй байгаа бэлэй. Ямар, юун басаган юм, дайнай урда тээ таниха мэдэхэ байһан хүн гүш, али нютагайшни юм гү?—гэжэ Иван һураба.

—һэ, нютагайшни, бишни басагад тухай һонирходог болоогүйдөө, арбан долоо наһатайдаа һургуулиһаа гаража, Москва городые хамгаалгада, шархатаад ябаһан нэгэ үбгэжөөл солдадһаа винтовкыень эрэжэ абаад, өөрөө һайн дураараа сэрэг дайнай болоxо байһан газарта ошожо немецүүдые намналсажа эхилэ һэм. Мүнөөдэр хүртэр эдэ золигуудые намналсажа ябанаб. Тэрэ басагантай танилсаһан ушарни ехэ һонин юм. Үнгэрэгшэ жэлдэ Днепр мүрэн дээрэ хатуу шанга дайнай болоxо байха үедэ полкын командирай дайшалхы даалгабарие һайнаар дүүргэһэнэйм түлөө ноябриин долооной үдэр нэгэ посылка Москва городһоо ерэһэн юм гэжэ намда үгөө һэн. Теэд, тэрэ посылка дээрэнь: «Эрхим разведчик боецтэ, Москва городой сахарай заводой мастер Надя Петровaһаа» гэжэ бэшээтэй байгаа һэн.

—Зай, эли болоо, залуушье һаа, хүгшэн шоно болшоһон ямар гайтай агшабши. Саша, ши сахарай амтанда орожо хари гэнтэ өөрһөө хоёр дахин аха басагатай болбош, тэрэ тухайгаа ойлгоорой.

—Ягаа юумые холуур абаашагшабши, би өөрөө тиимэ далда һанаагүй, бэшэг бэшээд лэ байгшалби, эндэ һая өөрынгөө фотокарточка үгэжэ эльгээгээ һэм.

—Боли, боли, өндэ тээсэгэн нэгэ бэшэг соогоо юу бэшэжэ байгаа гээшэ һэмши. Шиний буугаа аршажа байһан һамбаанда уншаа һэм, тэрээн соошни: Үдэршье, һүнишье хамаагүй шимни һанаад сэдьхэлдэм дурдагданаш. Хатуу шанга дайнда ябахадаа шинигээ эльгээһэн бишинихан сэнхир пулаадые мартагшагүйб. Намайгаа бү мартаарай, хүлеэжэ байгаарай, ерэхэб, хүлеэ—нэгэ, хүлеэ—хоёр, хүлеэ—гурбан жэл, хүлеэжэл байгаарай, хэрбээ дэлхэй дээрэ үнэн гэжэ бии юм һаань хэлэһэн үгэдөө хүрэжэ, шамдаа ерэхэб, жаргалтай үдэрнүүд манай урда олон лэ байха».—гэжэ гү, али ямараар һэм, юрдөөл иимэнүүгээр бэшэһэн байгаа һэмнайш.

Дайн сэрэгэй хатуу шанга байдал соогуур ябан гвардиин сержант Артеменко бэшэ абаралсажа, һалашагүй дайшалхы нүхэд болоһон хоёр сержантнуудай хөөрэлдэжэ, тоосолдожо һуутарань, дайшалхы габьяагаар полк соогоо алдаршаһан ротын командир гвардиин ахалагша лейтенант Сергеев гэгшэ разведчик Артеменкые дуудаба.

Гвардиин ахалагша лейтенант Сергеевэй автоматчигуудай рото болбол энээнэй урда тээ немецүүдэй ара талада гараад, немецкэ 52 пушка, хэдэн офицернүүдые 200 гаран солдадуудые плендэ абажа, командованиин дайшалхы даалгабарие эрхимээр дүүргэһэн байгаа юм. Тиин. Октябрьска Революциин һайндэр—ноябриин 7-ой үглөөгүүр эртэ, тон түрүүлэн Тисса мүрэнэй нүгөө бэедэ гаража, плацдарм абаха даалгабаритай байгаа.

Иишэ тиишээ хотироһон траншей соогуур ябан гвардиин сержант Артемнко ротын командирай байһан окопто ерээд;

—Нүхэр гвардиин ахалагша лейтенант, танай захиралтаар гвардиин сержант Артеменко ерээ—гэжэ тоб яб байса элидхэбэ.

—Нүхэр Артеменко, үһанай саада бэедэ немецүүд хэр олон бэ, ямар юумэ хэжэ байһан янзатайб—гэжэ асуухадань:

—Немецүүд окоп траншей малтана хүшана янзатай, баруун харгыһаа эхилээд, булэг бургааһануудхүртэр яһала олон хэбэртэй. Үглөөнһөө үдэшэ болтор 6 пулемёт, бага калибрын дүрбо тухая буу бии гэжэ тоолооб теэд, харанхы болоxо байхада, хойто тосхонһоонь нэгэ хүгэн танк гү, али машина гү наашаа ерэжэ булэг модоной саана тогтоо—гэб.

—Нүхэр Артеменко мүнөө һуни Октябрьска Революциин һайндэрые дайшалхы габьяагаар тэмдэглэн, манай рото Тисса мүрэние дайгаар гаталан гараха даалгабаритай болоо. Ши Белокопытовай автоматчигуудай отделенитэй өөрынгөө раздвечигүүдые абаад, рото соогоо түрүүлэн үһанай саада эрьедэ гаража, ротын дайшалхы ябуулгые хангаха болоош. Энэ дороо ошоод, Белокопытовтай хоюулан хүбүүдээ элсүүлээд, 20 минута соо бэлэн болоод байгты. Теэд, немецүүдтэ абаашаха һайндэрэй бэлэгүүд-граната, һомон гэхэ мэтээ һайса шалгаарайгты. Ойлгостой гү?

—Ойлгостой, нүхэр командир үдэртөө сүлөөм болоогүй, тандаа харуулха телеграмматай аад лэ,—гэжэ Артеменко нэтэ баахан сагаан саарһа үгөөд, абаһаа даалгабарияа дүүргэхын түлөө зүбшөөл абаад, һүниин харанхыда далда орон, арилшаба.

Хорёод минутын үнгэрөөгүй байхада үһанай эрьедэ, арба гаран гвардейцүүд суглараад, үһанда тамарха костюм үмдэһэн, хамгаалалтын кругуудые гартаа бариһан, өөһэд хоорондоо аалихан хөөрэлдэжэ байгаа һэн. Энэ үһанай эрье дээгүүр энлэ тэндэ һомонуудай тэһэрхэ абьянууд шэхэ дүлиирмээр нэрьенхэй һэн. Минута бүхэндэ үһанай нүгөө бэеһээ гал сасаран пулемёдоор буудахань харагданхай һэн.

Хэдэхэн сагай үнгэрөөд байхада немецүүд үһан хүдэр граната шэдэжэ эхилээ. Автоматаар буудалга, гранадай тэһэрэлгэ улам улам түргэдэжэ, үһанай нүгөө эрьедэ баатарлиг арбаад улаан солдадуудай «ура» хашхараанай зэлитэхэдэнь, үһанай энэ бэедэ онгосонууд дээрэ бэлэн байһан Сергеевэй рото мүрэнэй долгин сөөгүүр нүгөө эрье тээшэнь дабшаа һэн. Хэдэхэн минутын үнгэрһэнэй һүүлээр үһанай нүгөө эрьедэ хатуу шанга байлдаан болоо. Немецүүд баатарлиг арбаад улаан солдадуудые амидыгаар бариха гэжэ оролдожо байтарынь Сергеевэй рото немецүүдэй ойлтоошьегүйдэ толгой дээрэнь буушаһан юм.

Нүхэр Сергеевэй рото ноябриин 7-до үглөөнэй 4 часта дайшалхы даалгабаряа дүүргэжэ, Тисса мүрэнэй нүгөө бэедэ плацдарм эзэлээд байгаа һэн. Немецүүд һүүлшынгээ хүсые гаргажа атака хэжэ эхилбэ.

Эрэлхэг разведчик Саша Артеменко ба Иван Белокопытов хоёр өөрынгөө арбаад хүбүүдтэй немецүүдэй урдаһаа бодон жадын байлдаанда ороһон юм. Тэдэнэрэй хойноһоо ротын бүхы автоматчигууд бодожо, һүрөөтэ «ура» хашхаралдан урагшаа ябабад, тиин немецүүд тэрьедэжэ эхилээ.

Намарай үглөөгүүр бүрхэгшэг байгаа һэн. Үүлэнэй забһараар наран игаажа. Тисса мүрэн дээрэ толо татан байха үедэ, мүрэнэй эрьедэ һууһан ротын командирай хажууда булэг бургааһанай үбэртэ ногоохон палатка дээрэ хүл ба сээжэ бэень сагаан марляар уятай хэбтэжэ байһан хүнэй хажууда, хэдэн хүнүүд эрьелдэн, өөһэд хоорондоо губэр шэбэр дуу гаралсажа байнад. Тэрэ хэбтэжэ байһан хүн аалиханаар нюдөө нээжэ хажуудаа байгшадта хэлэбэ:

—Зай, нүхэд, битнай ехээр шархатаа байнаб, хэрбээ минии үхөө һаа эхэ эсэгэдэмни минии тухай бэшээрэйгты Белокопытов хаанаб, хүтэ ерэг лэ—гэбэ.

Бүхы хубсаһаниинь нойтон, нюур шарайнь танигдахаар бэшэ ... Иван Белокопытов хүндөөр ... хэбтэһэн Саша Артеменкын хаж... хэдэнь:

—Ши, Надидамни бэшэг ... теэд тэрээн соогоо намайе хүн... хатаа гэжэ бү бэшээрэй. Зай, ... хоёрой дайшалхы замнай дүү... хүлеэгээд байгаарай, бишни ... болоходоол гэгэргээ өөрынгөө ... до ерэхэб. Шамтаяа илалтын үд... немецүүдые хюдалсахаб—гэжэ ... наар дуугараад, хэлэн сүүлэ ... дөө гү, али шархынгаа үбшэнд... ядаад гү, аалиханаар нюдэ ан... гүй болошоно.

Дайшалхы хоёр нүхэдэй үгэл... рэлдэхэ арга сүлөөнь болоогүй. Ар... теменкые онгосо дээрэ хэбтүүлэ... гэнь мүрэнэй нүгөө бэедэ гаргаа... тарна ротодо абаашаба. Тэрэ от... дилениин командир Иван Белоко... разведчик Саша Артеменко хоёр... шалхы үдэрнүүд хоёр тээшээ ...

Тэрэ сагһаа хойшо нилээн үд... һөн хойно Саша Артеменко ... эрхим дайшалхы хани нүхэд... бэшээ юм.

«Хайрата нүхэдни! Нэн ... хайрата командирнуудтаа, ... дайшалхы баярые хүргэнэб, ти... рай алдар соло ба габьяа тухай ... ри шагнажа, уншажа байгшаб.

Битнай, шархамни ехэ хүн... нилээн удаан саг соо госпит... тээб, мүнөө хүл мүутай болоо... даа хүсэхэмниин бэрхэ. Тии... һанаатайл байнаб. Үнгэрэгшэ ... са мүрэние түрүүн гаталһана... зургаадахи орден госпиталой ... ник барюулба. Амиды мэндэ ... илалтын үдэр уулзахын юрөө... танай нүхэр Саша Артеменко».

Харюусалгата редакторай орлогшо Д. ЛУБС...

РЕДАКЦИ ба ХЭБЛЭХЭ ГАЗАРАЙ АДРЕС, г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС, Улан-Удэ, Унэн) ТЕЛЕФОНУУД, ответ. редактора—23. АТС—1-80; зам. редактора—7-89; ответ. секретаря—...35; отделов: партийной жизни и промышленности—7-89; сельского хозяйства—6-03; писем и переводов—6-03 (2 зв.), об'явлений 2-64 (2 зв.).

Н—00555. Типография Государственного газетного издательства при СНК БМАССР.